Bundel - Adviescommissie Controle en Financiën van 30 november 2023

Agenda bijlagen

Agenda advies-cie CF 30-11-2023 (verkort)

1 Opening en mededelingen en vaststellen agenda

2 Vaststellen verslag van vorige bijeenkomst

Adviescommissie CF 12-10-2023

3 Ingekomen stukken

· Het Halfjaarverslag van Concernaudit 2023/2024

4 Raadsbrief managementletter accountant en reactie college

· Dit betreft de jaarlijkse managementletter van de externe accountant die in de adviescommissie wordt besproken. De reactie van het college is eveneens bijgevoegd.

Raadsbrief Reactie Managementletter 2023

Managementletter 2023 gemeente Utrecht

30605 Presentatie managementletter 2023

5 Raadsvoorstel Derde begrotingswijziging 2023

· Jaarlijks zijn er drie technische begrotingswijzigingen die in de adviescommissie worden besproken. NB: eventuele inhoudelijke vragen kunnen vooraf worden verstuurd aan de cie-griffier.

Raadsvoorstel Derde Begrotingswijziging 2023

Derde Begrotingswijziging 2023 raad

6 Vooruitblik jaarplan 2024

· Wintersessie vrijdag 9 februari 2024 10.00-16.00. Onderwerpen vaststellen (zie jaarplanning)
· Raadstoets 2e onderwerp vaststellen
· Het Jaarplan wordt elke vergadering indien nodig geactualiseerd. Wordt ingestemd met deze onderwerpen voor de volgende vergadering? Let op: tijdstip 09.00-10.30.
(zie bijgesloten agenda)

Jaarplan adviescommissie CF 2024 (nov)

Notitie aanpak Raadstoets 2022-2026

7 Aanbesteding externe accountant

· Toelichting door ambtelijke organisatie en mogelijkheid tot het stellen van vragen.

Presentatie Accountantsdiensten gem Utrecht def

8 Rondvraag en sluiting

AGENDA Adviescommissie Controle en Financiën
30 november 2023 van 20.00-22.00 (burgemeesterskamer)

Gemeente Utrecht

Agendapunt 1 t/m 6 worden behandeld in aanwezigheid van de (medewerkers van) de afdeling Concernmanagement Financiën, Inkoop en Juridische Zaken/Concern Control, de voorzitter/secretaris van de Rekenkamer en de accountant.
Agendapunt 7 t/m 8 worden dit keer behandeld in afwezigheid van de accountant.

(2 min)

1. a. Opening en mededelingen.
   b. Vaststellen agenda.

(3 min)

2. Vaststellen verslag van vorige bijeenkomst.

(5 min)

3. Ingekomen stukken.
   - Het Halfjaarverslag van Concernaudit 2023/2024

(20-30 min)

4. Raadsbrief managementletter accountant en reactie college
   - Dit betreft de jaarlijkse managementletter van de externe accountant die in de adviescommissie wordt besproken. De reactie van het college is eveneens bijgevoegd.

(10 min)

5. RV 3e begrotingswijziging 2023
   - Jaarlijks zijn er drie technische begrotingswijzigingen die in de adviescommissie worden besproken. NB: eventuele inhoudelijke vragen kunnen vooraf worden verstuurd aan de cie-griffier.

(10 min)

6. Vooruitblik jaarplan 2024
   - Wintersessie vrijdag 9 februari 2024 10.00-16.00. Onderwerpen vaststellen (zie jaarplanning)
   - Raadstoets 2e onderwerp vaststellen

Commissiegriffier financiën ✉ danielle.rijnders@utrecht.nl

- Het Jaarplan wordt elke vergadering indien nodig geactualiseerd. Wordt ingestemd met deze onderwerpen voor de volgende vergadering? Let op: tijdstip 09.00-10.30.

Do. 11 januari	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Verlenging accountant boekjaar 2024 (PM) – MPR/investeringen – Evaluatie PB 2024 – Aanbevelingen P&C cyclus (vervolg sessie 24-8) – Afsluiting (5 minuten)

****

NB: 5 minuten wissel pauze.

(20 min)

7. Aanbesteding externe accountant
   - Toelichting door ambtelijke organisatie en mogelijkheid tot het stellen van vragen.

(5 min)

8. Rondvraag en sluiting.

Commissiegriffier financiën ✉ danielle.rijnders@utrecht.nl

VERSLAG ADVIESCOMMISSIE CONTROLE EN FINANCIËN
12 oktober 2023, 20.00-21.30 uur
Burgemeesterskamer Stadhuis

Gemeente Utrecht

Adviescommissie: Rick van der Zweth (waarnemend voorzitter), Fred Claasen, Charlotte Passier, Margreet Ramaker, Bert van Steeg, Joost Vasters, Daniëlle Rijnders (raadsadviseur Control & Audit) en Johan Dorst (plv. griffier commissie C&F)
Overige deelnemers: Jurjen Bakker (strategisch adviseur financiën), Bahreddine Belhaj (commissie JWCS), Jasmin Grundauer (manager concernaudit), Arjen Schrijver (senior controller), Imke Sierksma (adviescommissie Participatie), Edwin Westphal (concernmanager financiën, inkoop en juridische zaken), Katie Zwetsloot (concerncontroller), Gerth Molenaar en Paul Venhoeven (Rekenkamer), Rein-Aart van Vugt (Deloitte)

Niet aanwezig: Cees Bos, David Bosch, Gert Dijkstra, Esma Kendir, Ruud Maas en Stevie Nolten

Notulen: Rosenbaum Select, notulisten & verslaggevers

1. a. Opening en mededelingen

De waarnemend voorzitter opent de vergadering en heet allen welkom. Er zijn berichten van verhindering volgens bovenstaand overzicht.

De heer Westphal is voor het laatst bij de vergadering aanwezig, want per 1 december a.s. neemt hij afscheid van de gemeente Utrecht.

b. Vaststellen agenda

De agenda wordt vastgesteld zoals opgegeven.

2. Vaststellen verslag vorige bijeenkomst (08-06-2023)

Geen bijzonderheden; de notulen worden vastgesteld.

3. Ingekomen en verzonden stukken

Er is geen post binnengekomen of verstuurd die de commissie moet behandelen.

4. Auditplan 2023

Het plan is in concept bij de vergaderstukken gevoegd. Zie blz. 8, speerpunten. De accountant heeft eigen speerpunten benoemd, maar wil ook onderwerpen meenemen die de gemeenteraad of de Adviescomissie belangrijk vinden. Deze kunnen via mevrouw Rijnders worden doorgegeven. In het bijzonder wijst de heer Van Vugt erop dat het controleteam geen uitspraak doet over de rechtmatigheid van bestedingen; dat doet het college zelf. Wel wordt nagegaan of het klopt wat het college verklaart.

Mevrouw Rijnders herinnert de commissieleden eraan dat de kwaliteit en voorspellende waarde van de begroting en inzicht in de financiële positie als speerpunten waren benoemd bij de

commissiegriffier Adviescommissie CF ✉danielle.rijnders@utrecht.nl

controle 2022. Zij adviseert om het eerstgenoemde punt ook dit jaar aan te merken als speerpunt. De heer Claasen draagt beheer van formatie en personele capaciteit aan, want onderbesteding en problemen met realisatie hebben vaak te maken met de beschikbaarheid van personeel. Een interessante en terechte vraag, vindt de heer Van Vugt. Deze wordt in overweging genomen.

De commissie kan instemmen met het auditplan, met inachtneming van de opmerkingen en in afwachting van eventuele aanvullende punten. De commissie gaat ook akkoord met de opdrachtbevestiging aan de accountant.

5. Programmabegroting 2024 en tweede bestuursrapportage 2023

Mevrouw Ramaker heeft een aanvullende vraag over de investeringsagenda gesteld, en heeft daar ook antwoord op gekregen. Zij is benieuwd wat dit voor de financiële huishouding van de gemeente betekent. Kan de raad nu geen keuzes meer maken omdat zaken al geagendeerd zijn? De heer Van Vugt verduidelijkt dat hij zich afvroeg hoe de gemeente alle plannen wil realiseren: de investeringsagenda, de ambities bij de gebiedsontwikkeling, de specifieke uitkeringen, bestemmingsreserves, autonome groei en zo meer. Hij veronderstelt dat dit grote druk legt, zowel op de organisatie als op de raad. Een ambitieuze investeringsagenda legt beslag op geld, en dan moet er ook nog rekening worden gehouden met rente en afschrijving. Het kan tot onderbesteding leiden als niet alle voornemens worden gerealiseerd – en dus tot overschotten bij de jaarrekening. In het slechtste geval ontstaat er bij een te hoog ambitieniveau een onbetrouwbaar financieel beeld, met als gevolg een bezuinigingsdiscussie, terwijl vooraf eigenlijk al bekend is dat toch niet alles uit de begroting uitgevoerd zal gaan worden.

Dit houdt verband met de eerder gevoerde discussie over planningsoptimisme. De heer Van Vugt geeft aan dat het effect van investeringen op rente en afschrijving wel kan worden berekend, naar aanleiding waarvan een realistisch percentage kan worden bepaald. De heer Westphal vult aan dat de omvang van het planningsoptimisme wordt geanalyseerd in het proces richting Voorjaarsnota. Daar tekent hij bij aan dat specifieke uitkeringen (‘spuk-regelingen’) realisatieplicht kennen binnen vastgestelde termijnen. Op deze rijksregelingen *moet* dus personeel worden ingezet, waardoor de eigen taken en het eigen beleid opschuiven. Het zou zomaar kunnen dat het planningsoptimisme is toegenomen onder invloed van de vele spuk-regelingen.

Het overheidssysteem is ingericht op de grootste schaarste van de afgelopen dertig jaar, stelt de heer Westphal, dus op geld. Intussen is de schaarste echter verschoven van geld naar menskracht. Er moeten dus instrumenten worden ontwikkeld om op de nieuwe schaarste te sturen, maar het rijk stuurt uitsluitend op financiële stromen.

De heer Vasters pleit voor een verdieping op dit punt, want hij ziet als risico dat er bij een ruime begroting toch tot allerlei bezuinigingen wordt besloten, met name in het sociaal domein. Dan

kan het gebeuren dat de raad na een paar jaar moet constateren dat de begroting niet is gehaald en dat er geld overblijft, terwijl er wél werd bezuinigd – wat misschien helemaal niet nodig was geweest. Hierop licht de heer Westphal toe dat de investeringsvolumes omhoog gaan in de begroting, ongeacht over hoeveel jaren ze worden gespreid. Daar voegt hij aan toe dat het volume in het sociaal domein alleen maar stijgt. Het Gemeentefonds wil dit koppelen aan het bbp, maar de zorgkosten groeien harder dan het bbp. Op die manier wordt de begroting uitgehold, en het staat wat de heer Westphal betreft niet vast dat onderuitputting daar de oplossing voor is.

De voorzitter constateert dat een verdieping op het planningsoptimisme wenselijk is, om de Voorjaarsnota goed te kunnen interpreteren. Dat is mogelijk, zegt de heer Westphal, en de ambtelijke organisatie beschouwt het als een steuntje in de rug. Het wordt vóór de behandeling van de Voorjaarsnota ingepland.

De programmabegroting 2024 is een stuk duidelijker, en veel beter leesbaar dan vorige programmabegrotingen, vindt de heer Van Vugt, precies zoals vorig jaar werd beloofd. Daar geeft hij de ambtelijke organisatie een compliment voor. Een groot deel van de opmerkingen van het controleteam is verwerkt. De begroting moet wel meer inzicht bieden in het budgetrecht ten aanzien van investeringen en grondexploitaties (MPR – meerjarenperspectief ruimte).

Terugblik op de technische ontbijtsessies
De Adviescommissie is het erover eens dat de technische ontbijtsessies prettige en waardevolle bijeenkomsten waren. Het was fijn om aanwijzingen te krijgen over waar de raad in het bijzonder op moet letten. Allen kijken er met tevredenheid op terug, en dat geldt ook voor de ambtelijke organisatie.

Ten aanzien van de bestuursrapportage merkt mevrouw Rijnders op dat er een paar suggesties werden gedaan om de bestedings- en dekkingsvoorstellen te verminderen. Ze zijn tot ieders verrassing al in voorliggende rapportage verwerkt, met als gevolg dat de reserves aangepast zijn, zie het raadsvoorstel Tweede Bestuursrapportage 2023, punten 3 en 5. Zijzelf vond dit tamelijk ingewikkeld, en de accountant was dat met haar eens. De heer Bakker licht toe dat er reserves zijn voor producten die in de begroting 100% kostendekkend zijn, zoals bijvoorbeeld de riool- en afvalstoffenheffing. De realisatie wijkt echter altijd iets af. Die afwijkingen worden afgewikkeld met de reserve. De laatste boekingen kunnen niet in de jaarrekening worden verwerkt, maar gaan naar de resultaatbestemming – voor het opvolgende jaar. De ambtelijke organisatie wil die boekingen liever toch in de jaarrekening verwerken, zodat daarmee de resultaatbestemming wordt ontlast en de jaarrekening een zuiverder beeld van het boekjaar geeft.

Hierop constateert de heer Van Vugt dat de gemeente Utrecht voor veel producten een *gesloten systeem* hanteert. Hij veronderstelt dat dit een politieke keuze is geweest; het kan namelijk ook

anders. De huidige werkwijze met gesloten systemen vraagt politieke alertheid. Mevrouw Zwetsloot geeft aan dat er goed wordt gelet op de stand van de reserves; misschien is het niet nodig om ze steeds maar aan te vullen.

De heer Van Vugt adviseert om ook te letten op wat er wordt onttrokken aan de algemene reserve Gemeentefonds, zie blz. 5 van het raadsvoorstel, argument 3.1. Raad en ambtelijke organisatie moeten het eens worden over wie over die onttrekkingen beslist. De heer Westphal licht toe dat de gemeente in september en/of december geld krijgt voor specifieke extra taken. In de jaarrekening wordt dat verantwoord via het resultaat, maar de ambtelijke organisatie wil die gelden liever laten corresponderen met kosten, en wil ze via bestedings- en dekkingsvoorstellen aan de raad naar de reserve overhevelen. Voorbeeld: de energietoeslag. Daar werd geld voor toegewezen in december 2022, bedoeld voor 2023.

Na enige gedachtewisseling wordt afgesproken dat verdieping van de reserves onderwerp zal zijn tijdens de wintersessie.

6. Raadsvoorstel tweede begrotingswijziging 2023

Er zijn vooraf geen vragen over het raadsvoorstel gesteld; bovendien heeft de commissie VBF het al als A-punt naar de raad doorgestuurd. De heer Westphal meldt dat de Adviescommissie dit jaar nog één begrotingswijziging kan verwachten. Vanaf volgend jaar worden de begrotingswijzigingen in de bestuursrapportage geïntegreerd.

7. Stand van zaken rechtmatigheid

Toelichting door mevrouw Zwetsloot, zie presentatie. Rechtmatigheid gaat over alles wat te maken heeft met de naleving van wet- en regelgeving. In dit specifieke geval gaat het over beheerhandelingen met financiële consequenties, conform gemeentelijke verordening. Voorheen werd er bij de accountantscontrole op negen criteria getoetst; drie daarvan (begroting, voorwaarden en misbruik/oneigenlijk gebruik) verantwoordt de gemeente vanaf dit boekjaar zelf. De accountant beoordeelt of het klopt wat het college heeft verklaard. Als er onrechtmatigheden zijn geconstateerd, die vervolgens zijn opgenomen in de verantwoording, waarvan de accountant van oordeel is dat dit een getrouwe weergave van de werkelijkheid is, volgt er toch een goedkeurende verklaring.

De raad is in dit proces verantwoordelijk voor het vaststellen van de gemeentelijke verordeningen. In het eerste kwartaal 2024 kan de raad een voorstel tot aanpassing daarvan verwachten. Daarnaast bepaalt de raad de verantwoordingsgrens, en stelt het normenkader rechtmatigheid vast. Het college is verantwoordelijk voor de inrichting van een rechtmatig werkende organisatie.

De rechtmatigheidsverantwoording zou eigenlijk in 2021 al ingaan, maar dat is door vertraagde behandeling op landelijk niveau niet gelukt. De raad heeft echter in 2020 al een besluit

genomen over de verantwoordingsgrens: in 2021 en 2022 was dat 1,5%, vanaf 2024 is het 1%. Bij de tweede bestuursrapportage is een voorstel gevoegd voor een iets hogere verantwoordingsgrens, omdat de wet later wordt ingevoerd. Middels interne controles wordt de rechtmatigheid steeds getoetst door de businesscontrollers, volgens een door Concerncontrol opgesteld plan.

Reacties
Heeft de verplaatsing van controle invloed op de regels? Wie controleert of iedereen zich daaraan houdt? Mevrouw Zwetsloot geeft aan dat de regels niet veranderd zijn, maar dat de controle nu meer bij de organisatie zelf ligt.

Voorheen gebeurde het wel dat de accountant een oordeel 'met beperking' gaf, waarop enige vorm van sanctie volgde. Hoe is dat nu? Volgens mevrouw Zwetsloot zit de sanctie in gesprekken tussen raad en college.

8. Vooruitblik jaarplan 2023
De volgende vergadering is op 30 november a.s. Voor een overzicht van te bespreken onderwerpen wordt verwezen naar de vergaderagenda. Hier heeft geen van de aanwezigen iets aan toe te voegen.

Schorsing
De ambtenaren verlaten de vergadering, maar vóór zij vertrekken bedankt de voorzitter de heer Westphal voor zijn werk voor de Adviescommissie en voor zijn altijd duidelijke toelichtingen.

9. Toehoorders
Mevrouw Rijnders licht toe dat mevrouw Sierksma bezig is met het opzetten van een Adviescommissie Participatie. De heer Belhaj is onlangs begonnen als commissiegriffier van de commissie Jeugd, Welzijn, Cultuur en Sport.

10. Advies programmabegroting 2024 en bijbehorend raadsvoorstel
Het advies dat de Adviescommissie vorig jaar aan de commissie VBF gaf, is als bijlage bij de stukken gevoegd. Voor een advies is nu geen tijd, want de programmabegroting komt volgende week al bij de commissie op de agenda. Er zouden echter wél een paar aandachtspunten kunnen worden gegeven, bijvoorbeeld over de realisatiekracht of de reserveringssystematiek. Aan de raad kan ook worden gevraagd welke rol zij voor de Adviescommissie ziet in de te verwachten bezuinigingen. De Adviescommissie kan ook een motie adviseren (met het oog op het vertrek van de heer Westphal), maar dat moet dan wel breed gedragen zijn.

De suggestie wordt gedaan om de indicatoren te bespreken, want die zijn niet altijd even duidelijk. Ook kredietverlening door de raad wordt aan de orde gesteld; er is vaak twijfel of de

raad (in deze of eerdere samenstelling) wel krediet heeft toegekend; dit moet de ambtelijke organisatie beter inzichtelijk te maken.

Na enige gedachtewisseling wordt afgesproken dat de voorzitter een mondelinge toelichting zal geven tijdens de commissievergadering. Mevrouw Rijnders zal daar een tekstvoorstel voor doen.

Ook is er behoefte aan meer informatie over mogelijke bezuinigingsscenario's; de heer Van der Zweth stelt voor om daarover een a-politieke discussie te voeren.

11. Rondvraag en sluiting

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraagmogelijkheid. De voorzitter sluit de vergadering.

Burgemeester en wethouders
Postadres Postbus 16200, 3500 CE Utrecht
Telefoon 14 030
www.utrecht.nl

Gemeente Utrecht

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	B. Siebelink / J.D. Bakker	**Datum**	23 november 2023
Doorkiesnummer	14 030	**Kenmerk**	11809531
E-mail	barbara.siebelink@utrecht.nl jurjen.bakker@utrecht.nl	**Onderwerp**	Reactie op de Managementletter 2023 Gemeente Utrecht
Bijlage(n)	1	**Beleidsveld**	Financiën

Geachte leden van de raad,

Wij reageren met deze brief op de Managementletter 2023 die wij van de accountant hebben ontvangen. De managementletter is als bijlage bij deze brief opgenomen. In de managementletter zijn de bevindingen van de accountant en aanbevelingen voor verbeteringen vanuit de interim-controle opgenomen. De interim-controle is recentelijk afgerond en wordt uitgevoerd ter voorbereiding op de controle van de nog op te stellen Jaarstukken 2023. Met de interim-controle kijkt de accountant naar onze werkprocessen en beoordeelt en toetst de interne beheersingsmaatregelen.

Bevindingen en aanbevelingen interim-controle 2023
Een zeer belangrijk thema blijft de balans tussen het ambitieniveau voor de komende jaren en de beschikbare financiële middelen en personele capaciteit in onze organisatie. In de begroting gaven we ook al aan dat we onze ambities de komende jaren nog scherper moeten prioriteren, beter moeten koppelen aan de beschikbare uitvoeringscapaciteit en blijven investeren in de flexibiliteit en veerkracht van de organisatie in een tijd van een krappe arbeidsmarkt. Er is sprake van verloop in het personeelsbestand en in een krappe arbeidsmarkt is het lastig om de capaciteit op orde te brengen. Meer specifiek geeft de accountant de volgende benaderingen ter overweging:

- Benader de opgaven vanuit de capaciteit van de organisatie;
- Zet voornamelijk in op actie en uitvoering (naast beleid);
- Zet in op (nog meer) innovatie;
- Structureer en borg de kennis in en van processen;
- Versterk de sturende, monitorende en normerende rol van het concern en de directieraad;
- Versterk de integraliteit door bij bijvoorbeeld de investeringsopgaven ook de benodigde capaciteit van en samenwerking met andere organisatieonderdelen en overheadtaken te betrekken (investeringen betekent iets voor de gehele keten, zoals vergunningen, inkoop en aanbesteding, controlling en juridische zaken);
- Durf keuzes maken om opgaven dichter bij de realistische uitvoeringskracht te brengen: Stel prioriteiten, parkeer onderwerpen, breng volgorde aan bij de onderwerpen.

In dit licht is het bij de Voorjaarsnota 2024 van extra belang dat budgetten, capaciteit en taken in samenhang worden bezien en we toewerken naar een begroting die is gebaseerd op een realistische planning van activiteiten. Dat geldt voor de investeringen in het bijzonder. Personele krapte heeft ook zijn weerslag op het kunnen oppakken van bevindingen van de accountant en het implementeren van aanbevelingen. Enkele bevindingen en aanbevelingen lichten we hieronder verder toe.

Uitvoeringskracht
De uitvoeringskracht van de gemeentelijke organisatie is essentieel voor de realisatie van de opgaven waar wij voor staan. In de afgelopen en komende periode is er sprake van een toename van taken in het sociale en fysieke domein en dat wordt versterkt door de groei van onze stad. Onderdeel van die uitvoeringskracht zijn ook de daarvoor noodzakelijke ondersteunende processen in de bedrijfsvoering (ook wel overhead). De bedrijfsvoering zal moeten meebewegen om de uitvoering goed te kunnen ondersteunen. Een goede bedrijfsmatige ondersteuning is een voorwaarde voor een realistische planning en uitvoering van en verantwoording over activiteiten die past binnen de financiële kaders en voldoen aan wet- en regelgeving. Het verder digitaliseren van werkprocessen is daarbij nodig en vormt een belangrijke kans. Onze uitvoeringskracht is voor ons een zeer belangrijk aandachtspunt en dat vraagt om aandacht voor de organisatie en prioriteren in wat we gaan uitvoeren.

Investeringsagenda
We herkennen de constatering van de accountant dat investeringsramingen in kracht winnen als deze geïntegreerd worden opgesteld met een realistische inschatting van de te realiseren investeringen per jaar. Zoals de accountant ook aangeeft neemt het verkrijgen van het gewenste inzicht op centraal niveau tijd en capaciteit in beslag. Het is een zeer complex proces, dat mede gezien de beperkte capaciteit, niet in één jaar op orde zal zijn. In lijn met Motie 409 ‘Grip op investeringen’ zetten we allereerst in op de verbetering van uniformiteit, toelichtingen en leesbaarheid van de jaarlijkse investeringen en de meerjarenplannen. Daaropvolgend streven we naar een versterking van de (centrale) sturing op de investeringsvolumes en kapitaallasten, wat ook verder zal bijdragen aan realistisch begroten.

Risicomanagement
De accountant geeft het advies om de nota risicomanagement en weerstandsvermogen aan te passen zodat kaders en uitvoering meer met elkaar in lijn komen. De afgelopen twee jaar is risicomanagement binnen onze gemeente steviger verankerd in de organisatie. In de informatievoorziening naar de raad komt dit onder andere tot uiting in een verbeterde pararaaf risicomanagement en weerstandsvermogen, inzicht in de strategische risico's van de begrotingsprogramma's en uitwerking van de Regeling Risicovolle Projecten. Ook is inzicht en een weergave van de belangrijkste risico’s een standaardonderdeel van beleidsnota’s sinds de vaststelling van de Beleidsnota Standaard voor beleidscyclus. Binnen de gemeentelijke organisatie is het beleid hierop al aangepast. Het aanpassen van de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen is een logische volgende stap. We onderschrijven dan ook het advies van de accountant om de kaders hierop aan te passen.

Sociaal domein
De accountant vraagt om het proces van het komen tot een definitieve afrekening met zorgaanbieders te vervroegen, zodat in de jaarrekening geen onzekerheid bestaat over de afrekening met deze zorgaanbieders en/of over de schuldpositie in de jaarrekening. Het proces is erop gericht om in februari met de Q4-gesprekken de definitieve afrekening vast te stellen en vervolgens het vaststellingsdocument te laten ondertekenen. Hierbij kan het voorkomen dat de gesprekken over een

vaststelling meer tijd vragen waardoor de vaststelling na het proces van de jaarrekening afgerond wordt. We zullen sterker gaan sturen op een spoedige afronding van het proces om de onzekerheid over deze posten in de jaarrekening zo beperkt mogelijk te maken.

Aanbevelingen uit eerdere jaren
Vijf van de elf aanbevelingen van de accountant uit eerdere jaren zijn inmiddels gedeeltelijk opgelost. Over vijf andere aanbevelingen wordt pas in het Accountantsverslag 2023 gerapporteerd over de voortgang. Eén punt van aanbeveling wordt naar verwachting pas begin 2025 opgevolgd bij de implementatie van de nieuwe applicatie voor de financiële administratie. Dit betreft het implementeren van een aanvullende controlestap bij facturatie en prestatielevering. De accountant geeft aan dat de aanwezige interne-beheersingsmaatregelen dit onderkende risico tot die tijd voldoende afzwakken. De komende tijd blijven wij ons inzetten om de aanbevelingen van de accountant verder te implementeren.

Rechtmatigheidsverantwoording
Over boekjaar 2023 legt het college voor het eerst zelf verantwoording af over rechtmatigheid in de jaarstukken. Voorheen deed de accountant dit in de controleverklaring. Om tot een gedegen verantwoording te komen hebben we, in afstemming met de interne auditafdeling en de accountant, een systeem van interne controle opgezet. De accountant zal nagaan of de rechtmatigheidsverantwoording van het college een getrouwe weergave is van de mate waarin het college rechtmatig heeft gehandeld. In overeenstemming met de aanbeveling van de accountant zullen wij daarbij de richtlijnen uit de Kadernota Rechtmatigheid 2023 nauwgezet opvolgen. In aanvulling hierop worden zowel de geactualiseerde financiële verordening als de geactualiseerde controleverordening in het eerste kwartaal van 2024 aan de raad ter vaststelling aangeboden.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris, de burgemeester,

Deloitte.

CONCEPT-Managementletter 2023

Gemeente Utrecht, 14 november 2023

MAKING AN IMPACT THAT MATTERS since 1845

Deloitte.

Deloitte Accountants B.V.
Wilhelminakade 1
3072 AP Rotterdam
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9830
www.deloitte.nl

Aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Utrecht
Postbus 16200
3500 CE UTRECHT

Onderwerp
Managementletter 2023

Datum
14 november 2023

Ons kenmerk

Geacht college,

Hierbij brengen wij verslag uit van de bevindingen naar aanleiding van de recentelijk afgesloten interim-controle. De aanpak en de aandachtspunten van deze tussentijdse controle, die wij hebben uitgevoerd in opmaat naar de controle van de jaarrekening 2023 van de gemeente Utrecht, zijn vastgelegd in het auditplan 2023.

Wij benadrukken dat de interim-controle primair is bedoeld om de interne-beheersingsmaatregelen in uw organisatie te beoordelen en te toetsen, als basis om te komen tot een oordeel over de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening 2023 opgenomen informatie. Het voorgaande impliceert dat onze werkzaamheden niet de hele interne-beheersingsomgeving van de gemeente Utrecht omvatten. Tevens heeft de interim-controle als doel om de aandachtspunten voor de jaarrekening 2023 te signaleren en onder uw aandacht te brengen.

Wij merken op dat deze managementletter is opgesteld ten behoeve van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Utrecht en niet zonder onze toestemming aan derden mag worden verstrekt.

Wij hebben deze rapportage ambtelijk en bestuurlijk (met o.a. uw gemeentesecretaris en portefeuillehouder financiën) besproken. Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn en danken u en uw medewerkers voor de samenwerking tijdens de interim-controle en bij de totstandkoming van deze managementletter.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. R.M.J. van Vugt RA N.R. Fritz RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte, behoudens M&A Diensten, zijn de Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2020 gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing. Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NSE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting | Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle 5

Speerpunten adviescommissie controle en financiën 17

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023 19

Bijlage | Detailbevindingen interim-controle 23

Bijlage | Opvolging aanbevelingen voorgaande jaren 26

Bijlage | Reikwijdte van onze werkzaamheden 31

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Uw controleteam

Wij beantwoorden graag uw vragen over deze managementletter:

Rein-Aart van Vugt
Partner
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 1100 2353
rvanvugt@deloitte.nl

Niels Fritz
Partner
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 5204 8682
nfritz@deloitte.nl

Bob Leeuwenkamp
Senior Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 1201 1643
bleeuwenkamp@deloitte.nl

Maurice Heuer
Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 8333 0192
maheuer@deloitte.nl

Monique van Doornum- van Duist
Senior Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 **12342787**
mvanduist@deloitte.nl

Rohini Garib
Junior Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 29653107
rgarib@deloitte.nl

Niels van den Akker
Junior Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 31024071
nivandenakker@deloitte.nl

Bart de Nijs
Junior Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: +316 12104989
bdenijs@deloitte.nl

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Managementsamenvatting

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen interim-controle

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Overall beeld interne beheersing en organisatieontwikkeling	Overall beeld interim-controle | Evalueren en keuzes maken Tijdens de heidag met uw adviescommissie controle en financiën hebben wij met u gesproken over een aantal belangrijke (financiële) uitdagingen, zoals: • Het realiseren van de maatschappelijke opgaven met als complicerende factoren: vacatures, rotatie van personeel en (langlopende) procedures. • Het verder uitvoeren van de grondexploitaties (nog te maken kosten, te realiseren verkopen en inzicht in robuuste posten). • De grote investeringsagenda, toename van specifieke uitkeringen en de keuzes en planning in relatie tot capaciteit. • De gevolgen van een eventuele economische recessie, met ook minder geld voor de gemeenten. • De ontwikkeling van de rente en inflatie. • De ontwikkeling van de algemene uitkering vanaf 2026 (korting en nieuwe systematiek). • Nieuwe taken op het gebied van de energietransitie, duurzaamheid, woningbouw, mobiliteit en jeugdzorg. Deze uitdagingen vragen veel van uw college en ambtelijke organisatie en dwingen tot plannen en prioriteren van ambities. In aanloop naar de jaarrekeningcontrole signaleren wij dat uw beschikbare capaciteit en ambities verder uit balans raken (zie bijvoorbeeld de ambities ten aanzien van: grondexploitatie, uw investeringsagenda en toenemende (aanvragen van) specifieke uitkeringen). Dit kan in de praktijk leiden tot een hoge werkdruk en kan de kans op fouten vergroten. De mobiliteit (instroom en uitstroom) van de ambtelijke organisatie is verder toegenomen, waardoor ambtenaren vaker van functie of project wisselen wat kan leiden tot kennisachterstand en inefficiency. Dit werkt het risico in de hand dat er, omwille van het “winnen” van tijd, steeds meer belangrijke informatie in de hoofden en “eigen vastleggingen” (in bijvoorbeeld excel) van medewerkers zit en er minder vastgelegd c.q. geborgd wordt binnen de processen/systemen. Dit is voor de continuïteit van uw bedrijfsvoering een blijvend belangrijk en urgent aandachtspunt. Uit gesprekken die wij hebben gevoerd begrijpen wij dat door het hoge personeelsverloop in uw organisatie kwetsbaarheden ontstaan. Bijvoorbeeld doordat kennis vanuit uw organisatie verloren gaat. U geeft aan dat personeelsverloop bij specifiek het organisatieonderdeel FIJ en Ruimte mogelijk een risico vormt voor het jaarrekening controleproces. Nieuw personeel beschikt vaak niet over een achtergrond in de gemeentefinanciën. Het up to speed krijgen van de nieuwe medewerkers vergt veel investeringstijd. Hierbij helpt het niet dat de processen en belangrijke dossiers niet centraal vastliggen en de spreekwoordelijke trein voort dendert. Mede hierdoor blijven werkzaamheden liggen (bijvoorbeeld: actualisering van verordeningen en inhoudelijk toezicht op verbonden partijen). Ons beeld is dat de organisatieonderdelen op basis van hun integrale verantwoordelijkheid op dit moment te weinig expliciet en zichtbaar de (eind)verantwoordelijkheid (kunnen) nemen voor hun (aan)deel in het opstel- en controleproces van de jaarrekening. De informatievoorziening van decentraal naar centraal is op onderdelen ontoereikend om centraal te kunnen monitoren en tijdig beslissingen te nemen. In onze voorgaande rapportages hebben wij dit uitgebreid onder de aandacht gebracht. Daarnaast zien wij een toename van het aantal specifieke uitkeringen vanuit het Rijk, die een weerslag heeft op de capaciteit in de organisatie voor uitvoering en verantwoording. Hierbij is het proces van vorig jaar uitgebreid met ons geëvalueerd en zijn in opzet verschillende acties benoemd. Het is nu tijd om daadwerkelijk aan deze acties te werken. Hier ligt een belangrijke rol en verantwoordelijkheid van de decentrale organisatie, 1e en 2e lijn.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Overall beeld interne beheersing en organisatieontwikkeling	Overall beeld interim-controle | Evalueren en keuzes maken Om concrete stappen te zetten bij deze constatering en aanbeveling geven wij met name het college en de ambtelijke organisatie de volgende benaderingen ter overweging: • Benader de opgaven vanuit de capaciteit van de organisatie; stuur primair op capaciteit. • Zet voornamelijk in op actie en uitvoering; maak uitvoering belangrijk naast de beleidsinhoudelijke werkzaamheden. • Zet in op (nog meer) innovatie. • Structureer en borg de kennis in en van processen, zodat de organisatie bij onder andere de overdracht van werkzaamheden tussen medewerkers minder kwetsbaar is en er ook efficiency-winst wordt gerealiseerd. • Versterk de sturende, monitorende en normerende rol van het concern en de directieraad. Dit versterkt de integraliteit, het inzicht, de sturing en beheersing op concernniveau van alle opgaven binnen de gemeente Utrecht. Herijk hierbij zo nodig ook het evenwicht tussen centrale en decentrale sturing en beheersing. • Versterk de integraliteit door bij bijvoorbeeld de investeringsopgaven ook de benodigde capaciteit van en samenwerking met andere organisatieonderdelen en overheadtaken te betrekken (investeringen betekent bijvoorbeeld iets voor de gehele keten, zoals vergunningen, inkoop- en aanbesteding, controlling, juridische zaken). Voor de gehele gemeente (raad, college en ambtelijke organisatie) geldt daarnaast dat het belangrijk is om keuzes te durven maken. Met andere woorden: stel prioriteiten, parkeer onderwerpen, breng volgorde aan bij de onderwerpen. Ook dit helpt om de (stapeling aan) opgaven dichter bij de realistische uitvoeringskracht te brengen. Wij concluderen ten aanzien van uw interne beheersing dat de basis voor financiële verantwoording op orde is, met de kanttekening dat u op onderdelen (interne) controles achteraf uitvoert voor een adequate verantwoording in de jaarrekening. Daarbij constateren wij dat uw gemeentebrede risicomanagement (waaronder het frauderisicomanagement) verder verbetert. U heeft dit jaar een professionaliseringsslag gemaakt binnen uw frauderisicomanagement (en specifiek de frauderisicoanalyse). Tevens hebben wij de jaarrekeningcontrole 2022 met uw organisatie geëvalueerd, waarbij er best practices en concrete acties zijn benoemd voor een gestroomlijnd verantwoordings- en controleproces. Wat betreft de jaarrekeningcontrole hebben wij samen met uw ambtelijke organisatie specifiek aandacht voor de volgende onderwerpen: • Het aantal regelingen dat uw gemeente moet verantwoorden in de SiSa-bijlage en het aantal overige inkomende subsidiebaten nemen jaarlijks toe (2019: 12 regelingen, 2022: 66 regelingen). Het is belangrijk de interne controle op de getrouwe verantwoording in de SiSa-bijlage en op overige inkomende subsidies en de rechtmatigheid van de bestedingen (dit valt binnen de rechtmatigheidsverantwoording van het college van B&W) tijdig uit te voeren en adequaat te documenteren. Wij hebben dan ook reeds in vroegtijdig stadium afstemming met uw organisatie over de documentatie en interne controle, waaronder de te hanteren formats. • Het beschikbaar hebben van een toereikende onderbouwing van de waardering van het onderhanden werk (voorraad) inzake de grondexploitaties, inclusief position papers. Specifiek aandachtspunten hierbij zijn: een actuele onderbouwing van de voor 2024 e.v. verwachte inflatie, een kosten- en opbrengstenindexatie, de (potentiële) effecten van de stikstofproblematiek op de grondexploitaties van de gemeente Utrecht (programma en planning) en de (potentiële) effecten van het tekort aan bouwmaterialen. Vorig jaar zijn de verantwoording en de controle soepel verlopen. Wij zullen, in lijn met vorig jaar, met het organisatieonderdeel Ruimte afspraken maken over de voor de controle benodigde stukken en onderbouwingen. • Het beperken van de ‘periode 14 en 15’ boekingen, oftewel correctieboekingen op de eerste conceptjaarrekening. Daarnaast het beperken van de doorlooptijd van het aanleveren van stukken door uw organisatie en van doorlooptijd van de controle en de review bij ons. • Het actualiseren, onderbouwen en bespreken van de ‘robuuste posten’ met betrekking tot de grondexploitatie Leidsche Rijn, voorafgaand aan de start van de jaarrekeningcontrole 2023. Dit najaar plannen wij een Elevation lab, met als doel onze samenwerking naar een hoger niveau te tillen. Tijdens deze bijeenkomst, die wij onder leiding van een onafhankelijke facilitator organiseren, staan een optimale samenwerking en communicatie tussen de gemeente Utrecht en Deloitte centraal.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | Frauderisicomanagement	**Fraude** Wij hebben in de afgelopen jaren tijdens onze frauderisicoanalyse en in de gesprekken over fraude gebruikgemaakt van onze interne forensisch specialisten. Dit heeft bijgedragen aan een robuuste frauderisicoanalyse en heeft ons ondersteund bij de advisering over uw interne frauderisicoanalyse en de werkzaamheden op het gebied van fraudepreventie. Fraude blijft een actueel en belangrijk thema. Wij informeren u daarom jaarlijks over uw aandacht voor fraude, en over onze zienswijze en evaluatie daarbij. U merkt het onderwerp 'fraude' aan als belangrijk thema in uw 'Jaarplan Concernaudit 2023-24'. Op basis van de benodigde competenties en capaciteiten is het eigenaarschap van de frauderisicoanalyse belegd bij Concernaudit. Aan onze aanbevelingen uit de managementletters over 2022 en 2023 wordt in uw jaarplan uitgebreid aandacht besteed. Dit vinden wij een positieve ontwikkeling. De frauderisicoanalyse wordt naar verwachting dit najaar (2023) afgerond en vastgesteld door de directieraad. Wij hebben gesproken met de hierbij betrokken functionarissen en hebben tussentijds kennisgenomen van: • Jaarplan Concernaudit 2023-24 en plan van aanpak frauderisicoanalyse 2023 van Concernaudit • Themaworkshops (zoals over zorgfraude) • Thema-audits (zoals het afgeronde onderzoek inzake het proces van paspoortverstrekking) • De inhoud van frauderisicosessies en een risico-inschattingsrapportage van een van de organisatieonderdelen. Wij constateren dat u zichtbaar een kwaliteitsimpuls heeft gegeven aan uw (proces van) frauderisicoanalyse en de verdere inbedding hiervan in de organisatie. U heeft hierbij expliciet rekening gehouden met onze adviespunten uit voorgaande jaren, die wij in detail beschrijven in het onderdeel opvolging aanbevelingen voorgaande jaren. Wij nemen voorafgaand aan onze jaarrekeningcontrole kennis van de (definitieve) uitkomsten van uw frauderisicoanalyse. U beziet momenteel op welke wijze u de frauderisicoanalyse wilt betrekken in de communicatie tussen het college en de Adviescommissie Controle en Financiën/de gemeenteraad.
Interne beheersing | Risicomanagement	**Ontwikkeling van uw gemeentebrede risicomanagement** In voorgaande jaren hebben wij kennisgenomen van uw voornemen om het risicomanagement breed te verankeren in de organisatie van de gemeente Utrecht. Hierbij staan de volgende door u opgenomen doelstellingen centraal: • Bewustwording in de organisatie dat het regelmatig voeren van een dialoog over risico's bijdraagt aan het verwezenlijken van de ambities en doelstellingen. • Het zorgen voor een positieve en open cultuur ten aanzien van strategische onzekerheden en dilemma's bij bestuur, management en organisatie. • Het zorg dragen voor gemeenschappelijkheid in de aanpak van risicomanagement. U heeft deze doelstellingen nog niet opgenomen in een geactualiseerde Nota risicomanagement en weerstandsvermogen. Hierdoor is de 'oude' Nota risicomanagement en weerstandsvermogen uit 2019 nog steeds van toepassing. U bent in de rapportering en verslaggeving (gedeeltelijk) vooruitgelopen op een aanstaande actualisatie van de nota. Zo zien wij dat de informatiewaarde van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is toegenomen ten opzichte van eerdere jaren. Tegelijkertijd bestaat hierdoor een discrepantie tussen de door de gemeenteraad vastgestelde kaders en de daadwerkelijk in de praktijk opgestelde rapportering over het uitgevoerde risicomanagement binnen de gemeente. Hierin noemen wij bijvoorbeeld de classificatie van risico's naar categorieën (politiek, maatschappelijk, economisch, etc.). Wij adviseren u om kaders en uitvoering met elkaar in lijn te brengen.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | Grondexploitaties	In onze voorgaande rapportages hebben wij aan u gerapporteerd dat de door ons geconstateerde en gerapporteerde bevindingen inzake de interne beheersing zijn opgevolgd. Op grond hiervan concludeerden wij dat de interne beheersing rondom de grondexploitaties in de basis op orde is. Deze situatie is in 2023 onveranderd. U wordt met verschillende uitdagingen geconfronteerd, die eveneens een raakvlak hebben met c.q. impact hebben op de ruimtelijke ontwikkeling binnen uw gemeente, zoals bijvoorbeeld de versnelling van de woningbouwopgave, de klimaattransitie (verduurzaming en stikstofproblematiek) en de opvang van statushouders en ontheemden (Oekraïners), evenals een sterk oplopende inflatie en rente. Gezien de omvang van de 'voorraad bouwgronden in exploitatie' in de jaarrekening, dienen deze (macro-economische) ontwikkelingen centraal te staan bij het actualiseren van de grondexploitatieramingen ten behoeve van de jaarrekening 2023. Specifiek benoemen wij hier de geschatte percentages voor kosten- en opbrengstenstijgingen. In ons accountantsverslag 2022 hebben wij aan u gerapporteerd dat, in onze optiek, het percentage opbrengstenstijging dat gehanteerd is bij de actualisatie ten behoeve van de jaarrekening wellicht wat te optimistisch was ingeschat, maar dat het totaal van de opbrengstenraming niet onaannemelijk is. Wij vragen uw aandacht voor de evaluatie van dit schattingselement, alsmede voor de impact daarvan op de opbrengstenraming in zijn geheel. Het is daarbij van belang dat u de opbrengstenramingen en overige indices kritisch blijft volgen en deze waar mogelijk in lijn brengt met de marktontwikkelingen. Vorig jaar hebben wij in relatie tot voorgaande jaren met elkaar een soepel verantwoordings- en controleproces voor de grondexploitatie doorlopen. Net als vorig jaar maken wij een aantal terugkerende afspraken en formuleren wij acties om het proces (net als vorig boekjaar) efficiënt en effectief te laten verlopen. Wij benoemen hier de belangrijkste aandachtspunten en afspraken: • De gemeente Utrecht informeert ons gedurende het boekjaar proactief over belangrijke vraagstukken. Er worden in ieder geval tussentijdse gesprekken gepland over de parameters voor de grondexploitatie (MPR 2024), en voor de (deel)projecten Leidsche Rijn – Centrum, Haarrijn, Strijkviertel, Groenewoud en de Deelplan overstijgende complexen, evenals het project Merwedekanaalzone OPG en Beurskwartier. Daarnaast worden wij graag (indien van toepassing) geïnformeerd over in het boekjaar nieuw geopende en te openen grondexploitaties. • Het voortzetten van de wijze waarop het projectmanagement gedurende het controleproces van de jaarrekening wordt toegepast door de afdeling Ruimte. • U geeft aan dat sprake is van personeelsverloop dat mogelijk een risico vormt voor het jaarrekening controleproces. Het spreekt voor zich dat het belangrijk is om de ontwikkelingen en de voortgang ter zake gezamenlijk nauwgezet te monitoren en tijdig met elkaar te overleggen indien er zich situaties voordoen die (mogelijk) een wezenlijke impact kunnen hebben op het controleproces. Over onze uiteindelijke bevindingen inzake de beheersing en waardering van de grondexploitatie rapporteren wij in het accountantsverslag bij de jaarrekening 2023.
Interne beheersing | Onderbouwing balansrekeningen	Wij hebben in de afgelopen jaren onze visie en aandachtspunten met u gedeeld wat betreft de inrichting van de interne beheersing op concernniveau, op het niveau van de decentrale organisatieonderdelen alsmede op de wisselwerking tussen beide. Wij hebben hier tijdens onze interim-controle opnieuw aandacht aan besteed, door met de organisatie van gedachten te wisselen over het verder versterken van de interne-beheersingsomgeving en over het efficiënter laten verlopen van het (jaarrekening)controleproces. Om met elkaar concrete doelstellingen te formuleren, hebben wij de gecorrigeerde afwijkingen en vertragende aspecten uit de jaarrekeningcontrole geanalyseerd en zijn de aard en oorzaak hiervan onderzocht. Wij concluderen op basis hiervan dat de decentrale organisatieonderdelen niet altijd (tijdig) de juiste brondocumentatie beschikbaar hebben die nodig is om een balanspost (en de weerslag daarvan op de baten en lasten) op een adequate wijze te kunnen onderbouwen. Een mogelijke oplossing hiervoor is het stellen van kaders voor het periodiek analyseren van balansrekeningen. Wij doen de suggestie om periodiek een zogenoemde 'balance sheet review' te implementeren, op zowel concern- als decentraal niveau. Hierbij wordt door een functionaris van de gemeente (bij voorkeur een medewerker buiten het decentrale organisatieonderdeel) periodiek een controle uitgevoerd op de balansrekeningen (al dan niet onderverdeeld naar organisatieonderdeel), waarbij de juistheid en de onderbouwing van de individuele balansposten worden beoordeeld. Wij verwachten dat de implementatie van een dergelijke review bijdraagt aan de betrouwbaarheid van de tussentijdse informatievoorziening en aan de efficiëntie van het controleproces.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | Rechtmatigheids-verantwoording en Europese aanbestedingen	Uw gemeente heeft in de afgelopen jaren diverse maatregelen getroffen om de naleving van de interne en Europese aanbestedingsregels beter te borgen. Wij constateerden vorig jaar een toename in de omvang van de onrechtmatigheden als gevolg van het niet naleven van de Europese aanbestedingsregels. Uit de controle over 2022 blijkt een fout van € 11,2 miljoen, terwijl over 2021 nog sprake was van een fout van € 3,5 miljoen. De fout komt voort uit opdrachten bij een veelvoud aan crediteuren, waarbij 85% van de fout is terug te voeren op twee opdrachten bij zes crediteuren (€ 9,5 miljoen van de totale fout van € 11,2 miljoen). Hierbij wordt opgemerkt dat deze opdrachten initieel Europees in de markt zijn gezet. De looptijd van het contract is hierbij overschreden, dan wel de opdrachtraming is niet toereikend geweest. De rechtmatige naleving van de aanbestedingsregels staat hoog op uw agenda en het onderwerp maakt vanaf dit jaar deel uit van uw rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening. Wij hebben kennisgenomen van de acties die u heeft ingezet om de interne beheersing te versterken, met aandacht voor: • Inkoopbesturing en structuur • De nieuwe maatschappelijke aanpak en het contractmanagement. • Inkoop HRM • Workflowmanagement en sturingsinformatie. Sinds december 2022 maakt uw organisatie gebruik van een nieuw inkoopsysteem, waarin het beheersen van de verschillende aanbestedingstrajecten beter te borgen is. Wij constateren echter dat de functionaliteiten van dit systeem nog niet optimaal (kunnen) worden ingezet. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de contractgegevens die zijn opgenomen in uw contractregistratiesysteem niet altijd betrouwbaar zijn. Daarbij komt dat de ‘inkoopkalender’ waarin de verschillende uit te voeren aanbestedingen zijn opgenomen, nog niet in dit systeem is geïntegreerd. Hiermee is er in 2023 nog geen sprake van een centraal inkoopsysteem waarbij er per contract een signaalfunctie is ingebouwd voor het al dan niet (moeten) starten van een nieuwe inkoopprocedure. Wij hebben dit aspect eveneens met de (inkoop)organisatie besproken. Uw standpunt is dat er in de praktijk veelal sprake is van een decentrale verantwoordelijkheid van het individuele organisatieonderdeel voor het tijdig starten van de juiste aanbestedingsprocedure. Dit past bij uw decentrale bestuursmodel en bij de integrale verantwoordelijkheid van het individuele organisatieonderdeel. Om hier ook centraal op te kunnen sturen en monitoren, adviseren wij u om uw centrale inkooporganisatie te voorzien van een instrumentarium voor het actief faciliteren, adviseren, monitoren en interveniëren bij (decentrale) inkopen. Hiermee handhaaft u de integrale verantwoordelijkheid van de organisatieonderdelen en borgt u dat op concernniveau kan worden gestuurd en gemonitord op de rechtmatigheid van de inkopen. Voor uw rechtmatigheidsverantwoording is uw repressieve controle door middel van steekproeven, die worden uitgevoerd door de afdeling Concernaudit, een belangrijke beheersmaatregel. Daarbij wordt jaarlijks nagegaan of een opdracht niet via een verkeerde procedure ‘in de markt’ is gezet. Dit gebeurt aan de hand van een spendanalyse.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | Betrouwbaarheid en continuïteit geautomatiseerde gegevensverwerking	Jaarlijks geven wij u een update van de opvolging van de bevindingen uit de IT-audits van voorgaande jaren, waarbij wij op basis van gesprekken met de betrokken functionarissen de voortgang op de bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid van de algemene IT-beheersmaatregelen onderzoeken. Deze werkzaamheden zijn geïntegreerd in onze jaarrekeningcontrole. U heeft in de afgelopen periode een hoge prioriteit gegeven aan het oplossen van onze detailbevindingen, onder meer door middel van een projectmatige aanpak. Dit betreft met name de noodzakelijke organisatorische aspecten. In samenwerking met concernaudit zijn er door u prioriteiten toegekend aan de noodzakelijke acties. U heeft ons dit jaar in verband hiermee gevraagd om door middel van een quickscan de opvolging te evalueren van de geconstateerde observaties met betrekking tot de IT-audit over voorgaande jaren (2021/2022). Wij hebben met elkaar afgesproken dat wij deze evaluatie beperken tot het beoordelen van de opzet van de door de gemeente gekozen oplossingsrichtingen. Hierbij is de nadruk gelegd op de observaties met een gemiddeld tot hoog risico. De scope van deze evaluatie betreft de verschillende SAP-systemen en de netwerkomgeving. Onze werkzaamheden zijn uitgevoerd in de periode van mei tot en met juni 2023. De uitkomst is dat wij een positieve indruk hebben gekregen over de door de gemeente Utrecht gerealiseerde verbeteringen op het gebied van logische toegangsbeveiliging en wijzigingsbeheer. U heeft opvolging gegeven aan alle bevindingen die wij in dit kader hebben geconstateerd. De doorgevoerde oplossingen hebben hierbij tot het gewenste resultaat geleid, waarbij de oorspronkelijke bevinding (in de basis) is opgelost. Wij willen u aanbevelen om tijdens de implementatie van SAP4HANA te borgen dat de algemene IT-beheersingsmaatregelen ook op een betrouwbare manier worden opgezet en geïmplementeerd. Wij beperken ons dit boekjaar tot de minimaal noodzakelijke IT-werkzaamheden wat betreft de opzet en het bestaan van de interne-beheersing(smaatregelen), en dus niet op de werking, monitoring en/of eventuele continue verbetering. Net als in voorgaande jaren hanteren wij tijdens onze controle op voorhand een aanpak waarbij wij gegevensgerichte controlewerkzaamheden buiten de IT-omgeving plannen, om in te spelen op de onderkende risico's. Wij hoeven daarom onze aanpak bij de controle niet te wijzigen. Een belangrijke motivatie hiervoor betreft de implementatie van uw nieuwe systeem SAP4HANA per 1 januari 2025. Indien gewenst, voeren wij in aanloop naar deze implementatie een diepgaandere toetsing uit op het bestaan en de werking van de betreffende beheersmaatregelen in en rondom SAP. Wij maken hierover afspraken met uw organisatie.
Interne beheersing | Sociaal domein	Actuele ontwikkelingen en vierkantbekostiging Een belangrijk aandachtspunt in het kader van de beheersing van budgetten en mogelijke tekorten is de ontwikkeling van de financiële positie van zowel aanbieders van jeugdzorg als aanbieders die zich bezighouden met de uitvoering van de Wmo. In toenemende mate zien wij dat zorgaanbieders moeite hebben om tot een sluitende exploitatie te komen. Daarbij zijn de lonen in de zorg fors toegenomen op basis van de recentelijk gesloten cao's, hetgeen zeer waarschijnlijk voor gemeenten van invloed zal zijn op de kosten van de jeugdzorg en de Wmo (aangezien verwacht wordt dat de hogere lonen resulteren in hogere tarieven). Wellicht heeft dit ook effect op de vaste afspraken volgens de vierkantbekostiging (taakgerichte uitvoeringsvariant) en op het (beperkter) deel dat op basis van P*Q (inspanningsgerichte uitvoeringsvariant) wordt afgerekend. U geeft aan dat u reeds heeft geanticipeerd op loon- en prijsstijgingen en dat het risico voor uw gemeente beperkt is. Zodra knelpunten ontstaan die niet binnen de beschikbare budgetten en indexatie kunnen worden opgevangen, voert u het gesprek met zorgaanbieders over de mogelijkheden en keuzes. U verwacht op basis van het gesprek met zorgaanbieders en analyse van jaarverslagen van uw grote aanbieders, tijdig te kunnen anticiperen op tekorten. Bijstelling vierkantbudget en timing jaarrekeningcontrole Jaarlijks verkrijgt u inzicht in het definitieve vierkantbudget aan de hand van kwartaalgesprekken met zorgaanbieders in het opvolgende boekjaar. De overeenstemming over het definitieve vierkantbudget krijgt zijn weerslag in een wederzijds ondertekend document, waarin de financiële afspraken over het boekjaar definitief zijn vastgelegd. Als gevolg van de timing van deze ondertekening in mei of juni van het opvolgende boekjaar, maakt de overeenkomst betreffende het definitieve vierkantbudget géén deel uit van uw onderbouwing bij de jaarrekening. Dit heeft invloed op de doorlooptijd van uw verantwoordingsproces en van ons controleproces. In de jaarrekening verantwoordt u immers een schuldpositie die gebaseerd is op een voorlopige inschatting. Wij vragen u om het proces van het komen tot een definitieve afrekening met uw zorgaanbieders te vervroegen, zodat in de jaarrekening geen onzekerheid bestaat over de afrekening met deze zorgaanbieders en/of over de schuldpositie in de jaarrekening.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

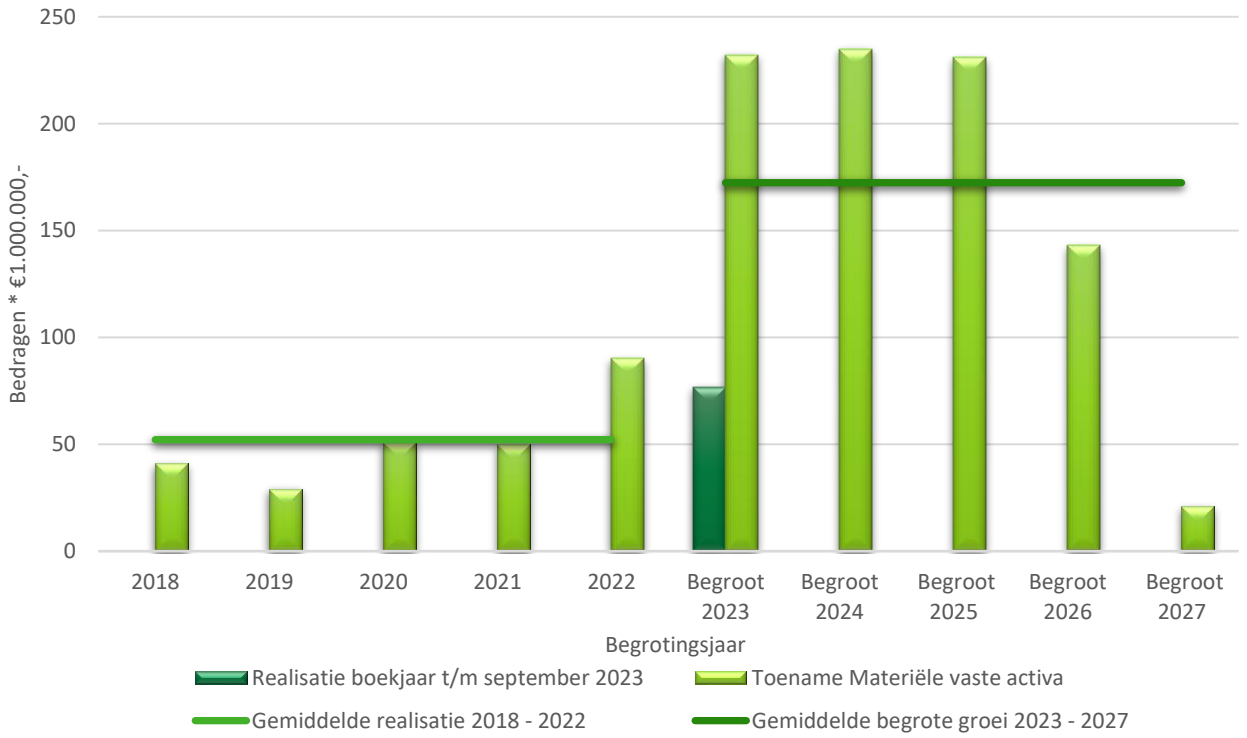
Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | beheersing Investeringsagenda	Uit uw recentelijk vastgestelde begroting 2024 blijken grote investeringsambities en doelstellingen ten aanzien van het voorzieningenniveau. In totaal blijkt dat uw gemeente voornemens is om de balanspositie materiele vaste activa de komende vijf jaar te laten groeien met € 862 miljoen. Een dergelijke ambitie heeft eveneens gevolgen voor de personele capaciteit van zowel het ambtelijk apparaat, de marktpartijen als van de overige ketenpartners (zoals nutsbedrijven). Een goede planning, prioritering en communicatie zijn dan ook cruciaal voor de beheersing van dergelijke investeringsprojecten. Dit is zichtbaar in onderstaand diagram met de groei van de materiële vaste activa over de afgelopen vijf jaar (realisatie) en de voor de komende vijf jaar begrote groei. Hieruit blijkt dat u de ambitie heeft om de investeringen met een factor 3,3 te verhogen de komende jaren.

Wij achten deze ambitie uitdagend, gezien de huidige arbeidsmarkt, de macro-economische ontwikkelingen, en de overige uitdagingen die op uw gemeente afkomen.

De onderliggende investeringsbegroting wordt per organisatieonderdeel opgesteld, waarbij de verschillende individuele investeringen worden samengebracht tot een totaal bij de begroting. Wij merken echter op dat uw organisatie onvoldoende (centraal) inzicht heeft in de timing van de kasstromen die samenhangen met de individuele investeringen per jaarschijf. Daarbij wordt door de organisatie richting de gemeenteraad geen inzicht gegeven in de begrote investeringskredieten voor een individuele jaarschijf, maar wordt enkel het totaal aan gevoteerde investeringskredieten tot en met een bepaald begrotingsjaar inzichtelijk gemaakt.

De informatievoorziening ten aanzien van de investeringsagenda geeft onvoldoende inzicht om de gemeenteraad optimaal te faciliteren in haar kaderstellende en toezichthoudende rol. Uw organisatie erkent dit en heeft uw adviescommissie Controle en Financiën recentelijk voorstellen gepresenteerd om de informatievoorziening op dit vlak te verbeteren. Daarbij is de kanttekening dat het verkrijgen van het gewenste inzicht om te kunnen plannen en prioritering, tijd en capaciteit in beslag neemt.

In het verlengde hiervan adviseren wij u ook om de centrale monitoring en beheersing van investeringskredieten in dit proces mee aan te passen naar de gewenste vernieuwde rapporteringswijze.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | beheersing Investeringsagenda (vervolg)	De organisatieonderdelen stellen de individuele investeringsramingen op. Dat geldt ook voor investeringen die een integraal karakter kennen en daarmee meerdere organisatieonderdelen (zouden moeten) raken. Om dergelijke investeringen optimaal uit te voeren en te beheersen, is een goede afstemming en een periodieke communicatie tussen de verschillende organisatieonderdelen van belang. Wij merken op dat in dit geval geen sprake is van integrale afstemming tussen de verschillende investeringsplannen van de individuele organisatieonderdelen op het gebied van middelen en ambtelijke capaciteit. Daarbij komt dat in zijn algemeenheid de afstemming tussen ambities en realiteit niet synchroon loopt. De decentrale inrichting van uw organisatie bemoeilijkt hierbij het integraal plannen en prioriteren van dergelijke (investerings-)projecten. Om op een verantwoorde wijze invulling te kunnen geven aan uw investeringsambities, adviseren wij u het volgende: • Het opstellen van een integrale investeringsplanning, waarbij de investeringen over de jaarschijven zijn afgestemd op de ambtelijke capaciteit. Aan de hand van deze planning kan tevens worden geïnventariseerd welke organisatieonderdelen een verdere ambtelijke versterking nodig hebben. • Het per individuele investering uitvoeren van een zichtbare inhoudelijke controle op de onderliggende ramingen, waarbij tevens de realiseerbaarheid van de investering in relatie tot de integrale planning kritisch wordt bekeken. • Het prioriteren van de investeringen die zijn opgenomen in de nieuwe investeringsbegroting (2024-2027), om zo tot een meer realistische planning voor de komende jaren te komen, die realiseerbaar is voor de gemeente. Overigens merken wij op dat wij de bovenstaande uitdagingen bij meer gemeenten zien. De situatie bij de gemeente Utrecht past in het landelijke beeld. Uw organisatie onderkent dit als belangrijk aandachtspunt en doet voorstellen om te komen tot een adequate planning en prioritering van investeringen.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | Overall beeld	Tijdens de interim-controle hebben wij de interne beheersing onderzocht van de voor de jaarrekening relevante processen. Overall is de interne beheersing – vanuit de opdracht voor de jaarrekeningcontrole bezien – van een voldoende niveau. De processen die wij tijdens de interim-controle hebben onderzocht, zijn: • Memoriaalboekingen en financiële verslaggeving • Investeringen • Grondexploitatie • Inkopen (inclusief aanbestedingen) en betalingsverkeer • Belastingen • Salarissen • Sociaal domein en uitkeringen Sociale Zaken • Treasury • Subsidieverstrekkingen • Overige opbrengsten: subsidie-, verhuur-, erfpacht- en parkeeropbrengsten. In deze managementletter hebben wij onze detailbevindingen weergegeven (inclusief status opvolging eerdere aanbevelingen).

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle

Onderwerp	Boodschap
Interne beheersing | Aandachtspunten voor de jaarrekening 2023	Voor het opstel- en controleproces van de jaarrekening benoemen wij op basis van de jaarrekeningcontrole 2022 en de nterim-controle 2023 de volgende specifieke aandachtspunten: • Een toereikende onderbouwing van de waardering van het onderhanden werk (voorraad) inzake de grondexploitaties, inclusief position papers. Specifiek aandachtspunt hierbij is een actuele onderbouwing van de voor 2024 e.v. verwachte inflatie/kosten- en opbrengstenindexatie. Met het ruimtelijk domein hebben wij separate afspraken gemaakt over de voor de controle benodigde stukken en onderbouwingen. Tevens plannen wij periodieke gesprekken, waarin wij elkaar actief op de hoogte houden van belangrijke ontwikkelingen. • Het mogelijk doorbreken van de interne beheersing door het management (‘management override’), waarbij wij specifiek aandacht vragen voor de onderbouwing van de materiële schattingen in de jaarrekening (inclusief een evaluatie van de in de jaarrekening 2022 opgenomen schattingen) en een toereikende autorisatie van en controle op memoriaalboekingen. • Aandacht voor uw standpunt en onderbouwing ten aanzien van juridische claims en geschillen. • Het aantal regelingen dat uw gemeente moet verantwoorden in de SiSa-bijlage neemt naar verwachting verder toe. U bent daarom gestart met de (voorbereiding van de) uitvoering van de benodigde interne controles op de getrouwe verantwoording in de SiSa-bijlage en de rechtmatigheid van de bestedingen. Voor de jaarrekeningcontrole maken wij – zodra de verantwoordings- en controle-informatie vanuit de rijksoverheid voor 2023 definitief is – nadere (plannings)afspraken.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Speerpunten adviescommissie controle en financiën

Verslag speerpunten auditplan

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Verslag speerpunten auditplan

Onderwerp	Boodschap
Speerpunt adviescommissie | inzicht in capaciteit ten aanzien van de realisatie van doelen en geplande activiteiten	Wij rapporteren hierover in ons accountantsverslag bij de jaarrekening.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

Onderwerp	Boodschap
Rechtmatigheids-verantwoording	De rechtmatigheidsverantwoording is per 1 januari 2023 in werking getreden. De verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders voor de rechtmatigheid wordt hiermee benadrukt, doordat het college een verantwoording over rechtmatigheid moet gaan afgeven in plaats van dat de accountant dit doet. De accountant geeft vanaf de jaarrekening 2023 een getrouwheidsoordeel over de rechtmatigheidsverantwoording. Dit betekent dat de accountant nagaat of de rechtmatigheidsverantwoording van het college een getrouwe weergave is van de mate waarin het college rechtmatig heeft gehandeld. Het uitgangspunt van de wetgever is dat de reikwijdte van de verantwoording die het college aflegt niet wijzigt ten opzichte van de situatie waarin de accountant een rechtmatigheidsoordeel gaf. In de Kadernota Rechtmatigheid 2023 is door de commissie BBV een nadere invulling gegeven aan de rechtmatigheidsverantwoording en aan de wijze waarop het college deze vormt dient te geven. Specifieke vereisten die de totstandkoming van de rechtmatigheidsverantwoording moeten onderbouwen, worden hierin behandeld. Het is van belang dat de gemeente de richtlijnen uit deze Kadernota nauwgezet opvolgt, om daarmee een gedegen basis te hebben voor het opstellen van de rechtmatigheidsverantwoording. Wij lichten enkele belangrijke aspecten hiervan onderstaand toe. Actualisatie verordeningen Doordat het college formeel verantwoordelijk is voor het controleren van de rechtmatigheid en het daarover dient te rapporteren in de jaarstukken, vervalt hiermee het oordeel van de accountant voor wat betreft het onderdeel rechtmatigheid. Dit betekent ook dat de Controleverordening (ex art. 213 Gemeentewet) aangepast dient te worden door de gemeente, om hieraan invulling te geven. De VNG heeft hiertoe een geactualiseerde modelverordening opgesteld, die hier in de basis voor kan worden gebruikt. Naast de Controleverordening kent de gemeente ook de Financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet). De VNG heeft ook hiervoor een geactualiseerde modelverordening opgesteld, met enkele specifieke aanpassingen/toevoegingen die voortkomen uit de Kadernota Rechtmatigheid 2023. In de modelverordening wordt bijvoorbeeld invulling gegeven aan de verantwoordings- en rapportagegrens die de gemeenteraad dient vast te stellen en aan het vaststellen van het autorisatieniveau van de begroting waarbinnen het college uitgaven mag doen. Controleprotocol In het Bado (Besluit accountantscontrole decentrale overheden) zijn goedkeuringstoleranties voor de accountantscontrole vastgelegd voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid. Vanaf 2023 gelden deze toleranties niet alleen voor de accountant, wat betreft het getrouwheidsoordeel, maar ook voor het college, voor wat betreft het rechtmatigheidsoordeel (de zogenaamde 'verantwoordingsgrens'). In de modelverordeningen van de VNG is opgenomen dat de toleranties inzake de verantwoordings- en rapportagegrens worden verwerkt in de Financiële verordening. Daarnaast is het wellicht ook wenselijk voor de gemeente om deze toleranties nu juist in een controleprotocol op te nemen en deze tezamen met het normenkader door de gemeenteraad te laten vaststellen. U heeft aandacht voor het tijdig door de gemeenteraad laten vaststellen van deze toleranties en het normenkader. Interne-controleplan In de rechtmatigheidsverantwoording leg het college verantwoording af over een drietal rechtmatigheidscriteria, te weten: het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het criterium misbruik & oneigenlijk gebruik. De basis voor het toetsen van deze drie rechtmatigheidscriteria als onderdeel van de rechtmatigheidsverantwoording, ligt in het interne-controleplan van de gemeente. Op deze wijze geeft het college hieraan een nadere invulling, waarbij het college deze criteria zichtbaar toetst. Het door de gemeenteraad vastgestelde normenkader is hiervoor de basis. Een en ander moet leiden tot een toetsingskader in de vorm van specifieke werkplannen per financiële stroom of proces. U heeft in uw controleplan rechtmatigheidsverantwoording 2023 een passend tijdpad opgenomen voor het uitvoeren van de interne-controlewerkzaamheden en voor het trekken van conclusies als basis en onderbouwing voor de rechtmatigheidsverantwoording in de conceptjaarstukken over 2023. U constateert dat voor alle Verbijzonderde Interne Controles (VIC's) door de betreffende organisatieonderdelen een VIC-plan van voldoende kwaliteit is opgesteld, met daarin de geïdentificeerde rechtmatigheidsrisico's en controlewerkzaamheden, teneinde in te spelen op de geïdentificeerde risico's. Concernaudit heeft deze plannen beoordeeld en de hieruit voortkomende bevindingen zijn door de organisatieonderdelen opgevolgd en in de VIC-plannen verwerkt. Ten tijde van onze interim-controle zijn de geplande werkzaamheden naar aanleiding van de VIC-plannen, zoals procesbeschrijving en lijncontroles (toetsing opzet en bestaan van beheersmaatregelen) afgerond. Volgens planning worden uw gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd tot en met medio februari 2024. Concernaudit verricht vervolgens een kwaliteitstoets op de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

Onderwerp	Boodschap
Rechtmatigheids-verantwoording (vervolg)	Algemene aandachtspunten Graag geven wij u nog enkele algemene aandachtspunten mee: - Voor het door de gemeenteraad bepalen van het normenkader zijn bij wettelijke bepalingen alleen de financiële beheershandelingen van belang, zoals bijvoorbeeld Europese aanbestedingsrichtlijnen. Voor de verordeningen geldt dat alle verordeningen deel uitmaken van het normenkader, voor zover deze bepalingen bevatten over financiële beheershandelingen. Andere besluiten van de gemeenteraad, dus niet zijnde verordeningen, met een kaderstellend karakter die bepalingen bevatten met betrekking tot financiële beheershandelingen, zijn ook een verplicht onderdeel van het normenkader. Het is niet toegestaan dat de gemeenteraad eigen verordeningen buiten beschouwing laat bij de rechtmatigheidsverantwoording. Wel kan de gemeenteraad besluiten dat aan bepaalde onderdelen van verordeningen geen consequenties voor de financiële rechtmatigheid worden verbonden. Dat kan alleen als deze onderdelen niet verplicht voortvloeien uit hogere regelgeving. Collegebesluiten vallen niet onder de rechtmatigheidsverantwoording, tenzij de verantwoording hiervan verplicht is op basis van hogere regelgeving of raadsbesluiten c.q. verordeningen. In dit kader adviseert de Commissie BBV om de door de gemeenteraad aan het college gedelegeerde bevoegdheden niet op te nemen in het normenkader rechtmatigheid. - Van begrotingsonrechtmatigheden is sprake als het college van B&W bij de realisatie van doelen en het realiseren van activiteiten de door de gemeenteraad vastgestelde budgetten voor wat betreft de lasten of investeringsbudgetten overschrijdt (1), toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves doet die niet door de gemeenteraad zijn vastgesteld (2) en als bij onderschrijdingen van lasten of investeringsbudgetten en/of lagere of hogere baten dan begroot de begroting niet tijdig met begrotingswijzigingen is aangepast (3). Wat niet tijdig concreet betekent wordt bepaald door de ‘spelregels’ tussen de gemeenteraad en het college van B&W over het informeren en vaststellen van begrotingswijzigingen bij onderschrijdingen van lasten of investeringsbudgetten en/of lagere of hogere baten dan begroot. De Commissie BBV adviseert gemeenten duidelijke afspraken te maken op welke wijze begrotingsonrechtmatigheden in deze nieuwe situatie benaderd worden. Deze afspraken kunnen worden vastgelegd in de Financiële verordening. Zo kan de gemeente een nadere invulling geven op welk abstractieniveau de onrechtmatigheden in de rechtmatigheidsverantwoording moeten worden opgenomen door het college. - U heeft voor het rechtmatigheidsbegrip misbruik & oneigenlijk gebruik een (actueel) beleid en geeft hieraan opvolging bij het uitvoeren van uw interne-controlewerkzaamheden volgens het controleplan rechtmatigheidsverantwoording 2023. De Kadernota Rechtmatigheid 2023 schetst diverse interne-beheersmaatregelen die erop zijn gericht te borgen dat er in de organisatie effectieve maatregelen zijn getroffen om misbruik en oneigenlijk gebruikt te voorkomen, dan wel op te sporen. Wij adviseren u hiervan kennis te nemen. Het is aan de gemeente om er zorg voor te dragen dat dit rechtmatigheidsbegrip voldoende is afgehecht in de organisatie en dat daarover kan worden gerapporteerd. - Voor wat betreft de verbonden partijen van de gemeente is onderscheid te maken naar diverse soorten verbonden partijen. Wij vragen u om – mede op basis van de toelichting in de Kadernota Rechtmatigheid 2023 – in kaart te brengen voor welke verbonden partijen er sprake is van invloed op de rechtmatigheidsverantwoording van de gemeente. Hierbij is het ook van belang om na te gaan of uw gemeente een centrumgemeente is. Zo wordt duidelijk of u de betreffende hiermee samenhangende financiële stromen dient te betrekken in de rechtmatigheidsverantwoording. Wij voeren op regelmatige basis overleg met uw organisatie over de uitvoering en de uitkomsten van de VIC’s voor de rechtmatigheidsverantwoording.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

Onderwerp	Boodschap
Fraude	Vorig jaar heeft de beroepsorganisatie voor accountants, de NBA, bepaald dat accountants vanaf het controlejaar 2022 in hun controleverklaring verplicht dienen te rapporteren over (hun werkzaamheden op het gebied van) fraude. Dit moet dan niet gebeuren in algemene bewoordingen, maar specifiek per klant, met aandacht voor de onderkende risico's, de uitgevoerde werkzaamheden, en - indien mogelijk en relevant - ook de uitkomsten van die werkzaamheden. In de afgelopen twee jaar hebben wij hier ook aandacht aan besteed en is dit in de controleverklaring toegevoegd als een separate paragraaf. U heeft het thema 'fraude en interne frauderisicoanalyse' een prominente plek gegeven in het 'Jaarplan Concernaudit 2023-24' en heeft blijvende aandacht voor (de beheersing van) fraude. U onderkent mogelijke kwetsbaarheden op het gebied van fraude in een frauderisicoanalyse, onderbouwt deze met de getroffen beheersmaatregelen, en kwantificeert de risico's op basis van kans x impact. De actuele frauderisicoanalyse wordt vastgesteld in de directieraad. Deze frauderisicoanalyse zou in onze optiek een door het college vastgesteld document moeten zijn, waarover het college periodiek het gesprek voert met de Adviescommissie Controle en Financiën en/of gemeenteraad. Zo gaat en blijft u in gesprek over, en blijft u continu aandacht houden voor, het onderwerp 'fraude'. Naast deze frauderisicoanalyse beschikt uw gemeente over diverse beleidsdocumenten en over een intern beheersingssysteem, zoals een de gedragscode voor iedereen die werkt bij de gemeente Utrecht, met als titel 'Betrouwbaar werken voor Utrecht'. Verder noemen wij de klokkenluidersregeling, het Onderzoeksprotocol integriteitsschendingen en misstanden, het Integriteitsprotocol, uw integriteitsmeldingen en het integriteitsjaarverslag.
Aanpassingen BADO	Op basis van de huidige verwachtingen zal het Besluit accountantscontrole decentrale Overheden (BADO) vanaf 2025 worden aangepast, waarbij de goedkeuringstolerantie wordt aangepast van 1% naar 2%. Daarnaast wordt ook de omvangsbasis aangepast. Op dit moment omvat dit de totale lasten, inclusief dotaties aan de reserves. Dit laatste komt te vervallen, waardoor de omvangsbasis alleen de lasten omvat, exclusief de reservemutaties. Dit heeft in beginsel geen gevolgen voor de gemeente of voor de controlewerkzaamheden die worden uitgevoerd in het kader van de rechtmatigheidsverantwoording. Wel kan dit betekenen dat er sprake is van een impact op de omvang van uit te voeren controlewerkzaamheden vanaf boekjaar 2025, zoals het uitvoeren van detailcontroles. Op basis van de begroting 2025 kan een eerste inschatting gemaakt worden van de impact hiervan tussen boekjaar 2024 en 2025. Wij treden tijdig met u in overleg om te bespreken wat deze wijziging voor boekjaar 2025 betekent.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bijlage

Detailbevindingen interim-controle

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bevindingen interim-controle 2023

Onderwerp	
Data-analyse in de controle	Gedurende de interim-controle hebben wij kennisgenomen van uw werkzaamheden op het gebied van data-analyse en process mining. In de afgelopen jaren heeft u forse stappen gezet op dit gebied. Middels data-analyse kan gericht worden gezocht naar bijzondere ontwikkelingen en trends, zodat hierop specifiek kan worden ingezoomd. Op basis van process mining zoomt u in op de werking van de bedrijfsprocessen, met als doel eventuele afwijkingen of optimalisatiemogelijkheden te identificeren. U heeft deze controletechniek tijdens het afgelopen boekjaar ingezet op het bestel- en factuurverwerkingsproces, waarna de bevindingen zijn opgenomen in een “Memo Process mining SAP 2022”. Wij hebben tijdens onze interim-controle vastgesteld dat de bevindingen uit deze rapportage, waar mogelijk, door uw organisatie zijn opgevolgd of nader zijn toegelicht. Wel identificeren wij nog een (rest)risico ten aanzien van het handmatig verwijderen van betaalblokkades. U heeft hiervoor namelijk geen richtlijnen vastgesteld. Uw systeem dwingt geen (systeemtechnische) functiescheiding af bij het handmatig verwijderen van een betaalblokkade. Ook wordt niet gedocumenteerd wat de aard en oorzaak zijn van het verwijderen van een betaalblokkade. Hierdoor kunt u niet (altijd) traceren of het verwijderen van deze betaalblokkades op een accurate wijze heeft plaatsgevonden. Uw organisatie loopt hierdoor het risico dat er betalingen worden verricht aan niet-rechthebbenden. Wij adviseren u: • Een formeel beleid op te stellen voor het verwijderen van betaalblokkades. • Indien mogelijk: systeemtechnische functiescheiding te implementeren. • Een ‘audittrail’ te documenteren, waaruit de aard en noodzaak van de te verwijderen betaalblokkade blijken. • De interne controle (die nu door uw betaalorganisatie wordt uitgevoerd) bij een onafhankelijke positie te beleggen (bijvoorbeeld bij de 2e lijn: Business Control). Uw organisatie heeft de ambitie om het gebruik van data-analyse verder door te ontwikkelen. Ook wij gebruiken in de praktijk IT-tools en data-analyse. Om deze ontwikkeling verder te brengen, vinden wij het van belang dat er wordt geïnvesteerd in de datakwalteit. Wij concluderen dat de registratie van orders, goederen en facturen in het proces nog niet zodanig is ingericht dat op een effectieve wijze gebruik kan worden gemaakt van de mogelijkheden van data-analyse. De wijze waarop bestellingen en ingekomen facturen worden geregistreerd, is niet uniform, waardoor er sprake kan zijn van ontbrekende informatie of inaccurate gegevens. Daarnaast is een belangrijke randvoorwaarde de inrichting van de automatiseringsomgeving. Wij adviseren u dan ook om hier actief beleid voor op te stellen en daar uitvoering aan te geven.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bevindingen interim-controle 2023

Onderwerp	
Subsidie-verstrekkingen	Wij hebben de interne beheersing inzake het verstrekken, beheersen en vaststellen van uitgaande subsidies beoordeeld. Hierbij hebben wij, naar aanleiding van uw VIC werkzaamheden (Concernaudit rapport VIC subsidies), vastgesteld dat de termijnbepalingen (zoals opgenomen in uw algemene subsidieverordening) niet in alle gevallen worden nageleefd. Hierbij ontstaat het risico dat u niet voldoet aan uw verordening en/of aan de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Daarnaast bestaat het risico dat de subsidieontvanger de subsidie ambtshalve kan laten vaststellen en hiermee recht heeft op het volledige subsidiebedrag. Dit onverwijld het antwoord op de vraag of de subsidieontvanger volledig heeft voldaan aan de subsidievoorwaarden. Wij adviseren u om intern waarborgen te treffen om te voldoen aan de termijnbepalingen volgens uw verordening, bijvoorbeeld aan de hand van een signaleringsfunctie in uw subsidieregistratiesysteem bij een dreigende overschrijding van de termijn, op basis waarvan tijdig actie kan worden ondernomen.
Parkeeropbrengsten	Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de procesgang en interne beheersing met betrekking tot de parkeeropbrengsten. Een belangrijk onderdeel hiervan betreft de wijze waarop u borgt dat alle opbrengsten uit parkeergelden, naheffingen en vergunningen worden verantwoord. Voor het innen van naheffingsaanslagen (lees: parkeerboetes) maakt uw organisatie gebruik van de diensten van belastingsamenwerking BghU. BghU is eind 2022 overgestapt op een nieuw IT-heffingssysteem. Hierdoor is het proces en de informatievoorziening gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar. Wij hebben middels bevestigend vragenonderzoek vastgesteld dat er op dit moment geen aansluiting kan worden gemaakt tussen het aantal naheffingen en de gerealiseerde inkomsten die zijn ontvangen vanuit BghU. Hiermee is het voor uw organisatie momenteel onvoldoende inzichtelijk of alle opgelegde naheffingsaanslagen ook hebben geleid tot een inkomst voor uw gemeente. Daar komt bij dat als gevolg van het ontbreken van deze aansluiting niet kan worden gemonitord of geprognosticeerd wat de te realiseren inkomsten zijn ten opzichte van de begroting. Wij adviseren u om, in overleg met BghU, passende maatregelen te nemen met als doel de benodigde informatie te ontvangen. Zodat periodiek de aansluiting kan worden gemaakt tussen de opgaven van BghU en uw eigen financiële administratie. Voor de tussenliggende perioden adviseren wij u om op basis van uw eigen handhavingssysteem de opgelegde naheffingen (in aantallen en aard) te monitoren, en om een verwachting op te bouwen van de omvang van de totale naheffingsaanslagen over het boekjaar 2023.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bijlage

Opvolging aanbevelingen voorgaande jaren

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Opvolging aanbevelingen voorgaande jaren

Nr.	Bevinding	Follow-up 2023	Status 2023
01	**2019 – Frauderisicomanagement** ML 2019: Wij adviseren u om het proces inzake het frauderisicomanagement te versterken, met het implementeren van een tussentijdse bewaking van de risico's, het implementeren van beheersmaatregelen en de follow-up hiervan, om daarmee de potentiële impact van de risico's te verkleinen.	U geeft aan ons adviespunt opvolging met uw frauderisicoanalyse en met (het uitvoeren van) het controleplan voor de rechtmatigheidsverantwoording. Aandachtspunt is dat de geïdentificeerde risico's en interne-beheersingsmaatregelen zoals geïnventariseerd tijdens de frauderisicoanalyse aansluiten op uw controleplan voor de rechtmatigheidscontrole. De uitkomsten van de rechtmatigheidscontrole en de bevindingen ten aanzien van (relevante) interne-beheersingsmaatregelen vormen een waardevolle input voor het monitoren van de frauderisico's en de beheersing daarvan.	*Update jaareinde, om na te gaan of het punt is opgelost*
02	**2021 – Frauderisicomanagement** Uw interne frauderisicoanalyse is gericht op de geïdentificeerde risico's op basis van de eigen kernprocessen. Naast de focus op de risico's die worden geïdentificeerd via het perspectief en de processen van ieder organisatieonderdeel, adviseren wij om het gehele fraudelandschap bij de analyse te betrekken, om zo de kans te verkleinen dat er risico's worden gemist of weggelaten. Hierbij kunnen bijvoorbeeld aspecten worden meegenomen als: de waarschijnlijkheid van omkoping en corruptie, mogelijkheden van fraude (sturing) in de financiële overzichten, en het risico op het doorbreken van de interne beheersing door het management.	Dit aandachtspunt wordt meegenomen in de frauderisicoanalyse van Concernaudit. Uw frauderisicoanalyse wordt naar verwachting dit najaar afgerond. Wij nemen voorafgaand aan de jaarrekeningcontrole kennis van de uitkomsten hiervan. Op basis daarvan gaan wij na of het gehele fraudelandschap bij de analyse is betrokken.	*Update jaareinde, om na te gaan of het punt is opgelost*
03	**2021 – Frauderisicomanagement** Concernaudit heeft het bestaan en de werking van de huidige beheersmaatregelen zelf niet getoetst en heeft de bruto/netto weging gebaseerd op de informatie uit de gesprekken. In de frauderisicoanalyse worden aanvullende beheersmaatregelen genoemd. Het is belangrijk dat de organisatie het bestaan en de werking van de (huidige en aanvullende) beheersmaatregelen zoals genoemd in de frauderisicoanalyse ook daadwerkelijk gaat toetsen. Wij adviseren dit op te nemen in het interne auditplan. Daarnaast verdient het aanbeveling om het bestaan en de werking van de beheersmaatregelen zowel centraal als decentraal te monitoren.	Concernaudit voert jaarlijks een thema-audit uit naar de effectiviteit van de controle-maatregelen bij een kwetsbare proces (in het afgelopen jaar: verstrekking paspoorten). Tevens organiseert Concernaudit frauderisicosessies, om input te verkrijgen voor de frauderisico-analyse en voor workshops, zoals de workshop zorgfraude in mei 2023. Daarnaast maakt het toetsen van opzet, bestaan en werking deel uit van uw controleplan voor de rechtmatigheidsverantwoording. De resultaten van de interne toetsing hebben wij (als gevolg van de lopende uitvoering van deze toetsing) nog niet kunnen beoordelen.	*Update jaareinde, om na te gaan of het punt is opgelost*
04	**2021 – Frauderisicomanagement** Uw interne frauderisicoanalyse wordt eens per vier jaar geactualiseerd. Op basis van de decentrale opzet van uw organisatie worden het risicomanagement en de interne-controleplannen tussentijds decentraal geactualiseerd. Op deze wijze speelt u in op actuele situaties, bijvoorbeeld op de frauderisico's ten aanzien van de nieuwe Tozo-regeling. Tevens maakt u voor het inventariseren en kwantificeren van de financiële risico's gebruik van Naris. Een aandachtspunt hierbij vormt het bij elkaar brengen en monitoren van de decentraal ingeschatte frauderisico's.	Het bij elkaar brengen en monitoren van de decentraal ingeschatte frauderisico's is belegd bij Concernaudit. De frauderisicoanalyse is opgenomen in het 'Jaarplan Concernaudit 2023-24', 'Plan van Aanpak Frauderisicoanalyse 2023' van Concernaudit. Uw frauderisicoanalyse wordt naar verwachting dit najaar afgerond. Wij nemen voorafgaand aan de jaarrekeningcontrole kennis van de uitkomsten hiervan. Op basis hiervan gaan wij na hoe de ingeschatte frauderisico's vervolgens worden gemonitord.	*Update jaareinde, om na te gaan of het punt is opgelost*

Legenda: Niet opgelost — Gedeeltelijk opgelost — Opgelost

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Opvolging aanbevelingen voorgaande jaren

Nr.	Bevinding	Follow-up 2023	Status 2023
05	**2019 – Frauderisicomanagement** In de frauderisicoanalyse op het niveau van het organisatieonderdeel ontbreekt nog een beschrijving van de restrisico's en van de wijze waarop hiermee wordt omgegaan (e.g. accepteren/mitigeren/ vermijden). Het verdient aanbeveling om in te gaan op de risicobereidheid ten aanzien van fraude- en compliancerisico's, op zowel concernniveau als op het niveau van het organisatieonderdeel.	In de frauderisicoanalyse 2023 wordt een beschrijving opgenomen van restrisico's en van de wijze waarop hiermee wordt omgegaan. Wij hebben tussentijds inzage verkregen in het proces van uw frauderisicoanalyse en constateren dat u ons adviespunt opvolgt. Uw frauderisicoanalyse wordt naar verwachting dit najaar afgerond. Wij nemen voorafgaand aan de jaarrekeningcontrole kennis van de uitkomsten hiervan.	*Update jaareinde, om na te gaan of het punt is opgelost*
06	**2020 – Prestatielevering** Wij raden u aan om te onderzoeken of het mogelijk is om in SAP een aanvullende controlestap in te richten bij het autoriseren van facturen voor prestatielevering. Wij raden u aan om, indien er facturen boven een bepaalde grens worden ontvangen, via het systeem te laten afdwingen dat de budgethouders onderbouwende documentatie bijvoegen, ter onderbouwing van de prestatielevering.	Ten tijde van de interim controle 2023 hebben wij vastgesteld dat dit punt per heden nog niet is opgevolgd. De levenscyclus van uw financiële pakket (SAP) en van de inkoopmodule (SAP MUIS) nadert haar einde. Uw organisatie is dan ook gestart met het implementeren van de opvolgers van deze pakketten. De organisatie verwacht de implementatie van het nieuwe systeem te hebben afgerond per 1 januari 2025. Tot en met de implementatie van het nieuwe pakket accepteert u dit risico. Wij hebben de opzet en het bestaan van uw interne-beheersingsmaatregelen getoetst en hebben vastgesteld dat deze in voldoende mate het onderkende risico mitigeren. Concernaudit voert interne controles uit door middel van process mining, om deze risico's te monitoren.	
07	**2018 – Erfpacht: controle volledigheid erfpachtopbrengsten** Wij hebben vastgesteld dat: • Niet alle controles zichtbaar worden vastgelegd. Hierdoor is noch door de gemeente Utrecht, noch door BDO achteraf na te gaan of de controles zijn uitgevoerd, en, zo ja, wat de mogelijke uitkomsten en vervolgacties zijn geweest. • Er geen periodieke controle wordt uitgevoerd op de volledigheid van de te factureren/geadministreerde erfpachtobjecten. Wij bevelen u aan om periodiek, maar ten minste eenmaal per jaar, een verbandscontrole uit te voeren op de volledigheid van het aantal te factureren/te verpachten objecten.	Uw organisatie heeft de 'basislijst', waarop de verschillende in erfpacht uitgegeven perceelnummers zijn opgenomen, nagenoeg gecompleteerd. Hierdoor is het mogelijk om een koppeling te maken tussen het grondperceel en het kadastraal perceel. In de komende periode wordt onderzocht op welke wijze de gegevens periodiek geactualiseerd kunnen worden (bij voorkeur in een IT-applicatie). Als volgende stap wordt een plan van aanpak opgesteld voor het uitvoeren van uw jaarlijkse steekproeven.	

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Opvolging aanbevelingen voorgaande jaren

Nr.	Bevinding	Follow-up 2023	Status 2023
08	**2018 — Verhuurproces: controle op naleving huurbeleid (kostendekkende huur/markthuur)** In het beleid van de gemeente Utrecht (Kaderbrief Vastgoed en MPUV 2017) is opgenomen dat: • Er een kostendekkende huur in rekening wordt gebracht voor activiteiten van de huurder die het beleid van de gemeente Utrecht ondersteunen. • De markthuur in rekening wordt gebracht in alle andere gevallen. Wij hebben, op basis van de door ons uitgevoerde lijncontrole op een nieuwe verhuring in boekjaar 2018, niet kunnen nagaan of er (door een onafhankelijke medewerker) een controle is uitgevoerd op de kostendekkendheid van de huurprijs zoals vastgelegd in de huurovereenkomst. Wij adviseren u om bij het muteren van huurovereenkomsten een check in te bouwen waarmee wordt vastgesteld dat de huur kostendekkend is.	De controle van de kostprijs dekkende huur komt, middels het routingformulier, tot stand onder controletechnische functiescheiding. Wij constateren dat de vraag of een potentiële huurder de markthuur of een kostprijs dekkende huur dient te betalen niet expliciet wordt meegenomen bij uw toetsing. Wij adviseren u om deze controle expliciet zichtbaar te maken in het routingformulier.	—
09	**2019, 2021 & 2022 – Subsidiebaten** In 2021 is er onderzoek gedaan naar de wijze waarop de inkomende subsidies zijn vastgelegd in SAP en elders in de organisatie. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden ter voorbereiding op het doorontwikkelen van de beheersingsomgeving voor de inkomende subsidies. Door uitval vanwege ziekte is de tweede projectfase niet in december 2021, maar pas in 2022 opgestart. De afronding van het project staat als gevolg hiervan door gepland voor december 2022. De interne beheersing van de inkomende subsidies wordt vanaf dat moment ingestoken, analoog aan de wijze waarop de SiSa-regelingen reeds worden beheerst binnen de gemeente Utrecht. Concreet betekent dit dat het jaarlijkse opstel- en samenstelproces decentraal wordt uitgevoerd, terwijl de toetsing en afstemming met de financiële administratie centraal worden verricht. In de komende maanden zullen de procedures en richtlijnen die met deze proceswijziging samenhangen nader worden uitgewerkt, waarbij de organisatie als doel heeft om per jaareinde over een in financiële zin sluitende administratie te beschikken, evenals over een geüpdatet handboek financiën. Daarnaast moet het proces van inkomende subsidies opnieuw onder de aandacht zijn gebracht bij díe organisatieonderdelen die verantwoordelijk zijn voor het gros van de aanvragen.	Wij hebben, door middel van een bevestigend vragenonderzoek met de betrokken functionarissen, vastgesteld dat het jaarlijkse opstel- en samenstelproces wat betreft de ontvangen subsidies decentraal wordt uitgevoerd, terwijl de toetsing en de afstemming met de financiële administratie centraal plaatsvindt. Om dit te borgen is door de gemeente een centraal subsidieregister ingericht. Wij hebben vastgesteld dat in dit nieuw ingerichte subsidieregister de specifieke voorwaarden per subsidie niet zijn opgenomen. Hierdoor bestaat er (nog) geen mogelijkheid om middels het subsidieregister te monitoren of er (tijdig) wordt voldaan aan de verplichtingen uit de toekenningsbeschikking van de specifieke subsidie. Daarbij hebben wij vernomen dat in de praktijk het gebruik van het subsidieregister niet bij alle relevante functionarissen binnen de gemeente bekend is, waardoor de gemeente regelmatig subsidiegelden ontvangt zonder dat er een registratie in het subsidieregister heeft plaatsgevonden. Op basis van deze combinatie van factoren achten wij de huidige invulling van het subsidieregister nog onvoldoende om de juistheid en de volledigheid van de subsidiebaten te kunnen garanderen. Wij adviseren u dan ook om dit proces verder aan te scherpen.	—

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Opvolging aanbevelingen voorgaande jaren

Nr.	Bevinding	Follow-up 2023	Status 2023
10	**2021 – Subsidieverstrekkingen** Wij hebben vastgesteld dat de gemeente geen periodieke aansluiting maakt (kan maken) tussen de financiële administratie en de nieuwe subadministratie van de subsidieverstrekkingen (EasyFunders). Wij adviseren u om tijdig en minimaal voorafgaand aan de jaarrekeningcontrole afspraken te maken met EasyFunders, om tijdig zicht te krijgen op eventuele aansluitverschillen tussen EasyFunders en SAP. Tevens adviseren wij u om middels een service level agreement (SLA) afspraken te maken met EF over betrouwbare en bruikbare informatie voor uw interne-controlewerkzaamheden.	Vanaf het boekjaar 2023 heeft de gemeente de periodieke aansluiting gemaakt tussen de subadministratie (EasyFunders) en de financiële administratie (SAP). Wij hebben echter van de organisatie begrepen dat de data vanuit de subadministratie (nog) niet geheel betrouwbaar zijn, omdat de subsidiespecifieke gegevens niet altijd up-to-date zijn. Wij vragen dan ook uw nadrukkelijke aandacht voor de datakwaliteit en voor de beheersing daarvan binnen de geïmplementeerde subadministratie. Daarbij hebben wij vernomen dat de gemeente nog geen Service Level Agreement (SLA) heeft afgesloten waarin de verschillende afspraken zijn vastgelegd. Dit wordt verwacht voor het einde van het boekjaar.	—
11	**2021 & 2022 – Memoriaalboekingen** De gemeente heeft het proces rondom de controle van memoriaalboekingen in 2022 verder vormgegeven via een procesherziening, waarbij het vierogenprincipe is ingebed, met gebruik van vaste formats en een nadere duiding hiervan in de vorm van een gebruikershandleiding. Het doel van deze procesherziening is om de betrouwbaarheid van de memoriaalboekingen en de consistentie van de controles en onderbouwingen te borgen. Op de formats is een aantal kernwerkstappen opgenomen, zoals: juiste grootboekrekening, de aanwezigheid van onderbouwende documentatie, het correct boeken van btw en, indien van toepassing, de door de budgethouder of business controller uitgevoerde BBV-check. Het vierogenprincipe is tevens technisch in de financiële administratie ingebed. Hoewel wij dit een positieve ontwikkeling vinden, merken wij op dat er binnen het huidige proces: • Keuzes gemaakt zijn om normen te hanteren die aangeven vanaf welk moment er een BBV-check verricht moet worden vanuit Business Control, en wanneer een akkoord moet zijn van de budgethouder. • Geen sprake is van een gestructureerde wijze van het documenteren van de door de controlerend functionaris verrichte controlehandelingen, noch van de hierbij gemaakte overwegingen om een memoriaal te accorderen. In het systeem is alleen het akkoord zichtbaar dat door de controlerend functionaris wordt gegeven. Wij bevelen de gemeente aan om het systematisch documenteren van het controlespoor van deze verplichte tweede autorisatie te verankeren in het proces rondom memoriaalboekingen. Aangezien niet alle memorialen door een budgethouder of business controller worden gecontroleerd en geaccordeerd, terwijl het controlespoor van de controlerend medewerker bij financiën niet op een gestructureerde wijze wordt gedocumenteerd, achten wij het proces inzake de memorialen nog niet voldoende solide om het risico op memoriaalboekingen die zonder (juridische) grondslag (niet compliant zijn met het BBV) worden geboekt voldoende te verkleinen. Wij adviseren u om het proces op het gebied van het documenteren van de controlewerkzaamheden verder te concretiseren.	Mede als gevolg van de naderende implementatie van SAP4HANA per 1 januari 2025 heeft uw organisatie besloten het eerder door ons gerapporteerde (rest)risico te accepteren en onze aanbevelingen mee te nemen bij de inrichting van het nieuwe (financiële) systeem.	—

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Bijlage

Reikwijdte van onze werkzaamheden

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Reikwijdte van onze werkzaamheden

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel over de jaarrekening van 2023, teneinde vast te stellen dat deze een getrouw beeld geeft van de financiële positie van de gemeente Utrecht, met inachtneming van de wettelijke bepalingen van het Besluit Begroting en Verantwoording.

Een jaarrekeningcontrole heeft niet als doel om enige zekerheid te geven over de kwaliteit van de interne organisatie. De controle bestaat uit een combinatie van controlewerkzaamheden, waaronder een risicoanalyse, analytische procedures, detailcontroles en, voor zover mogelijk en efficiënt, het testen van de interne-beheersingsmaatregelen die zijn gerelateerd aan en relevant voor de controle. Wij richten ons hierbij alleen op de interne controle-omgeving die relevant is voor onze oordeelsvorming over de jaarrekening.

De managementletter is gebaseerd op onze interim-controle als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2023. Volledigheidshalve merken wij op dat onze controlewerkzaamheden, analyse en evaluatie zijn uitgevoerd in het kader van de door uw gemeenteraad verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening 2023.

De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door ons als accountant van de gemeente Utrecht toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van het risico dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschatting nemen wij de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe en rechtmatige beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

De risico-inschatting heeft niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing. Hierdoor is onze analyse en evaluatie beperkter dan deze zou zijn geweest in het kader van een opdracht tot het geven van een oordeel over de opzet, het bestaan en de efficiency van de interne beheersing als geheel en bestrijkt deze daarom niet noodzakelijkerwijs alle in de interne organisatie vervatte tekortkomingen.

Daarnaast is onze controle niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Indien wij aangesteld zouden zijn om een fraudeonderzoek bij de gemeente Utrecht uit te voeren, zouden wij wellicht andere bevindingen hebben geconstateerd en observaties hebben gerapporteerd dan die welke nu zijn opgenomen in deze managementletter.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Deloitte.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), its global network of member firms, and their related entities (collectively, the “Deloitte organization”). DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) and each of its member firms and related entities are legally separate and independent entities, which cannot obligate or bind each other in respect of third parties. DTTL and each DTTL member firm and related entity is liable only for its own acts and omissions, and not those of each other. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about to learn more.

Deloitte provides industry-leading audit and assurance, tax and legal, consulting, financial advisory, and risk advisory services to nearly 90% of the Fortune Global 500® and thousands of private companies. Our professionals deliver measurable and lasting results that help reinforce public trust in capital markets, enable clients to transform and thrive, and lead the way toward a stronger economy, a more equitable society and a sustainable world. Building on its 175-plus year history, Deloitte spans more than 150 countries and territories. Learn how Deloitte’s more than 345,000 people worldwide make an impact that matters at www.deloitte.com.

This communication contains general information only, and none of DTTL, its global network of member firms or their related entities is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte organization shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

© 2023. For information, contact Deloitte The Netherlands.

Deloitte.

Managementletter 2023

Gemeente Utrecht, 30 november 2023

Rein-Aart van Vugt en Niels Fritz

Kernboodschap

Kernboodschap

In aanloop naar de jaarrekeningcontrole signaleren wij dat uw beschikbare capaciteit en ambities verder uit balans raken (zie bijvoorbeeld de ambities ten aanzien van: grondexploitatie, uw investeringsagenda en toenemende (aanvragen van) specifieke uitkeringen).

Ons beeld is dat de organisatieonderdelen op basis van hun integrale verantwoordelijkheid op dit moment te weinig expliciet en zichtbaar de (eind)verantwoordelijkheid (kunnen) nemen voor hun (aan)deel in het opstel- en controleproces van de jaarrekening. De informatievoorziening van decentraal naar centraal is op onderdelen ontoereikend om centraal te kunnen monitoren en tijdig beslissingen te nemen.

Kernboodschap

Om concrete stappen te zetten bij deze constatering en aanbeveling geven wij met name het college en de ambtelijke organisatie de volgende benaderingen ter overweging:

- Benader de opgaven vanuit de capaciteit van de organisatie; stuur primair op capaciteit.
- Zet voornamelijk in op actie en uitvoering; maak uitvoering belangrijk naast de beleidsinhoudelijke werkzaamheden.
- Zet in op (nog meer) innovatie.
- Structureer en borg de kennis in en van processen.
- Versterk de sturende, monitorende en normerende rol van het concern en de directieraad.
- Versterk de integraliteit door bij bijvoorbeeld de investeringsopgaven ook de benodigde capaciteit van en samenwerking met andere organisatieonderdelen en overheadtaken te betrekken.

Voor de gehele gemeente (raad, college en ambtelijke organisatie) geldt daarnaast dat het belangrijk is om keuzes te durven maken. Met andere woorden: stel prioriteiten, parkeer onderwerpen, breng volgorde aan bij de onderwerpen. Ook dit helpt om de (stapeling aan) opgaven dichter bij de realistische uitvoeringskracht te brengen.

Aandachtspunten jaarrekening

Aandachtspunten jaarrekening

- Rechtmatigheidsverantwoording
  - Gewijzigde kadernota rechtmatigheid en actualisatie financiële verordening (2024 naar raad)
  - VIC-plannen op orde, inclusief risico-analyse en controleplan / Uitvoering VIC's tot medio februari 2024
  - Regelmatig sparren wij met uw organisatie over de inhoud en vastlegging
  - Aandacht voor onderwerpen begrotingsrechtmatigheid en EU aanbesteden
- Toenemende aantal SiSa-regelingen/SPUK's
- Robuuste posten Leidsche Rijn
- Opstelproces jaarrekening geëvalueerd: aandacht voor afsluitende journaalboekingen en 'vinger aan de pols' belangrijke thema's d.m.v. Regiegroep

Overige aandachtspunten

Overige aandachtspunten

- Geïnvesteerd in risicomanagement, aandacht voor aanpassen nota Risicomanagement en weerstandsvermogen
- Jeugdzorg en Wmo: Definitieve afrekening met zorgaanbieders vervroegen
- IT: verbeteringen doorgevoerd op het gebied van logische toegangsbeveiliging en wijzigingsbeheer / aandacht voor implementatie SAP4HANA per 01-01-2025

Gemeente Utrecht

Voorstel aan de gemeenteraad

Derde Begrotingswijziging 2023

Beleidsveld	Financiën
Organisatieonderdeel	Bedrijfsvoerings- en Strategienetwerk
Opsteller	Sanne Arts en Jurjen Bakker
Zaaknummer	11757117
Vergaderdatum Raad	7 december 2023
Referendabel	Nee (artikel 3 lid 2 onder d Verordening raadgevend referendum)
Geheim	Nee

Het college van burgemeester en wethouders stelt de raad voor te besluiten:

1. De ‘Derde begrotingswijziging 2023’ vast te stellen, waarmee technische mutaties en de administratieve verwerking van besluiten van de gemeenteraad worden opgenomen in de Programmabegroting 2023 en de meerjarenraming.

Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris, de burgemeester,

Samenvatting

De programmabegroting en het meerjarenperspectief worden, naast wijzigingen bij de bestuursrapportages, drie keer per jaar technisch aangepast. De derde begrotingswijziging is opgebouwd uit technische wijzigingen en waar nodig de verwerking van eerdere besluiten. Het betreft neutrale mutaties zonder beleidsgevolgen om goed uitvoering te kunnen geven aan eerder gemaakte beleidskeuzes, daarvoor worden budgetten bijvoorbeeld naar andere programma's overgeheveld. Dit is de derde wijziging van de Programmabegroting 2023.

Context

Aanleiding

Als gevolg van recente besluitvorming van de raad zijn technische mutaties nodig in de Programmabegroting 2023. Deze mutaties vinden driemaal per jaar plaats. Vanaf 2024 worden de eerste en tweede begrotingswijziging geïntegreerd aangeboden als onderdeel van respectievelijk de Eerste en Tweede Bestuursrapportage. De derde begrotingswijziging wordt nog steeds via een separaat raadsvoorstel als eindejaarswijziging aangeboden.

Juridische context

De gemeenteraad beschikt over het budgetrecht op grond de Gemeentewet, als onderdeel van haar kaderstellende rol. Het budgetrecht houdt in dat het college alleen uitgaven kan doen en verplichtingen kan aangaan na toestemming of autorisatie van de raad. Met de vaststelling van de Programmabegroting en begrotingswijzigingen geeft de raad het college deze toestemming.

Het budgetrecht van de raad heeft betrekking op de programma's, mutaties op reserves, kredieten (investeringen). De bevoegdheid tot het verschuiven van budgetten tussen programma's, mutaties aan reserves en kredieten (investeringen) is daarom voorbehouden aan de raad.

Op grond van artikel 160 lid 1 onder b Gemeentewet is het college bevoegd om besluiten van de raad uit te voeren. Door het vaststellen van de begroting geeft de raad het college het mandaat om het beleid uit te voeren binnen het gestelde financiële kader. Mutaties binnen het programma (tussen producten) en waarbij geen mutatie in baten, lasten of reserves optreedt worden vastgesteld door het college. De overige mutaties worden aan de raad voorgelegd

Beoogd effect

Een actuele begroting 2023.

Eerdere besluitvorming en informatievoorziening aan de raad

Vaststelling Programmabegroting 2023 (raadsbesluit 10 november 2022).
Vaststelling Voorjaarsnota en Eerste Bestuursrapportage 2023 (raadsbesluit 6 juli 2023).
Eerste Begrotingswijziging 2023 (raadsbesluit 8 juni 2023)
Tweede Begrotingswijziging 2023
Tweede Bestuursrapportage 2023

In de adviescommissie Controle en Financiën van 14 mei 2020 is het voorstel "Technische begrotingswijziging leesbaarder" besproken en geaccordeerd. De bijlage "Derde Begrotingswijziging 2023 raad" is op basis hiervan opgesteld.

Beslispunten, Argumenten en Kanttekeningen/Risico's

Beslispunt	
1	De 'Derde begrotingswijziging 2023' vast te stellen, waarmee technische mutaties worden opgenomen in de Programmabegroting 2023 en de meerjarenraming.
Argumenten	
1.1	Met dit besluit wordt Programmabegroting 2023 en de meerjarenraming geactualiseerd.
	De begrotingswijziging is opgebouwd uit technische mutaties zonder beleidsgevolgen

	(techniek) en waar nodig de administratieve verwerking van eerdere besluiten. De wijzigingen zijn opgenomen in de bijlage “Derde begrotingswijziging 2023 raad.

Financiën
Dit voorstel betreft de verwerking van de financiële consequenties van technische mutaties en eerdere besluiten. De technische wijzigingen zijn budgettair neutraal.

Vervolg
De derde begrotingswijziging bestaat uit de laatste technische wijzigingen van het begrotingsjaar 2023. Na deze derde technische begrotingswijziging wordt het jaar afgerond met de jaarstukken 2023. Vanaf 2024 worden de eerste en tweede technische begrotingswijzigingen geïntegreerd aangeboden aan de raad als onderdeel van respectievelijk de Eerste en Tweede Bestuursrapportage.

Participatie
Er heeft geen participatie plaats gevonden. Dit betreft een technische aanpassing van de begroting 2023 op basis van eerder genomen besluiten. Participatie is (mogelijk) relevant op het moment dat de beleidskeuzes worden voorbereid.

Communicatie
Niet van toepassing. Dit betreft een technische aanpassing van de begroting 2023 op basis van eerder genomen besluiten. Bij het voorleggen van de keuzes, bij de voorjaarsrapportage en programmabegroting, wordt hierover gecommuniceerd.

(Niet)Referendabel
De Verordening raadgevend referendum gemeente Utrecht is niet van toepassing op dit raadsvoorstel, want het betreft een raadsvoorstel over de vaststelling van de gemeentelijke begroting en rekening (artikel 3 lid 2 onder d Verordening raadgevend referendum gemeente Utrecht)

Bijlagen
Bijlagen besluitvorming
- Derde Begrotingswijziging 2023 raad

Bijlagen informatief
-

Derde begrotingswijziging 2023 raad

De begrotingswijziging bestaat uit technische aanpassingen van de begroting, verwerking van raadsbesluiten en verwerking van besluiten over de cyclusproducten. Een aanpassing is budgettair neutraal. Het duurt drie tot zes maanden voordat van een raadsbesluit de administratieve verwerking in een begrotingswijziging terugkomt. We wijzigen de begroting drie keer per jaar om
- de raad inzicht te geven in de verwerking van de financiële gevolgen van besluitvorming,
- de begroting actueel te houden, onder andere als basis voor het maken van prognoses, en
- te kunnen voldoen aan de eisen rond de rechtmatigheid van de begroting.

Naast de algemene technische posten worden in deze derde begrotingswijziging de mutaties bij de Tweede Bestuursrapportage 2023 en de loon- en prijscompensatie verwerkt.

Achtergrond

In de adviescommissie Controle en Financiën van 14 mei 2020 is het voorstel 'Technische begrotingswijziging leesbaarder' besproken. De commissie heeft de daarin gedane voorstellen overgenomen:

a) Te onderzoeken wat nodig is om mutaties in de begroting meteen bij raadsvoorstel voor te leggen en -bij akkoord op het voorstel- in de begroting te verwerken.
b) Mutaties die kostentoerekeningen betreffen niet meer in de technische begrotingswijziging op te nemen.
c) Mutaties voor te leggen op het niveau van het budgetrecht; daarbij lasten- of batenmutaties binnen een programma in een regel samen te voegen in plaats van uitsplitsing per prestatiedoelstelling.
d) In het algemeen de kwaliteit van de tekstuele toelichting te vergroten en mutaties kleiner dan 50.000 euro niet separaat op te nemen/toe te lichten, en deze regel ook te laten gelden voor storting in en onttrekking aan reserves of voorzieningen.

De voorstellen zijn, met uitzondering van a), conform het verzoek van de commissie uitgevoerd. In het kader van het voorstel onder a) zijn, vooruitlopend op nadere uitwerking ervan, in deze begrotingswijziging mutaties waarover al een raadsbesluit is genomen niet nogmaals in het document opgenomen. Het betreft vier mutaties.

In het vervolg van dit document worden in paragraaf 1.1 de mutaties in de begroting per programma gepresenteerd. In paragraaf 1.2 zijn tabellen met cijfers opgenomen. Daarin zijn onder andere de mutaties in de meerjarenraming in één totaaltabel (tabel 2) weergegeven.

1.1 Techniek algemeen

In het vervolg van deze paragraaf staan de afzonderlijke mutaties van de begrotingswijziging. De mutaties zijn gerangschikt naar programma volgens de Programmabegroting 2023. Per programma is een tabel opgenomen met de mutaties voor de jaren 2023 tot en met 2026, waarin een uitsplitsing in lasten, baten, onttrekkingen aan en stortingen in de reserves.

Onder iedere tabel worden de daarin genoemde mutaties kort toegelicht, en worden de bijbehorende regels met de verschuiving van begrotingsbedragen getoond. Per regel wordt het bedrag vermeld met erbij aangegeven het programma en of het lasten dan wel baten betreft. Ook staat er vermeld of de verschuiving incidenteel of structureel is en voor welk jaar of welke jaren deze geldt. Indien de regel een verhoging van de lasten of baten betreft begint deze regel met 'Stijging'. En indien de regel een verlaging van de lasten of baten betreft begint deze met 'Daling'. Hetzelfde geldt voor onttrekkingen aan en stortingen in de reserves.

1.1.1 Bewoners en Bestuur

Bedragen in 1.000 euro

	2023				**2024**				**2025**				**2026**			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutaties < 0,05 miljoen euro	24				24				24				24			
Totaal	24	0	0	0	24	0	0	0	24	0	0	0	24	0	0	0

1.1.2 Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 1	-100				-100				-100				-100			
Mutaties < 0,05 miljoen euro																
Totaal	-100	0	0	0	-100	0	0	0	-100	0	0	0	-100	0	0	0

Mutatie 1 **- Budget omgevingswet voor Informatie – en procesmanagement**

Het budget ten behoeve van de uitvoering van de Omgevingswet is bij het programma 'Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed' in de begroting opgenomen. Een deel van de activiteiten betreft overhead. Met deze mutatie wordt daarvoor 0,1 miljoen euro overgezet naar het programma 'Overhead'.

Daling	Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	Lasten	Structureel vanaf	2023	-100.000
Stijging	Overhead	Lasten	Structureel vanaf	2023	100.000

1.1.3 Duurzaamheid

Geen mutaties.

1.1.4 Bereikbaarheid

Geen mutaties.

1.1.5 Openbare Ruimte en Groen

Geen mutaties.

1.1.6 Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen

Geen mutaties.

1.1.7 Werk en Inkomen

Geen mutaties.

1.1.8 Onderwijs

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 2	123															
Mutaties < 0,05 miljoen euro																
Totaal	123	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Mutatie 2 **- Verdeling amendement A99**

Er is conform amendement Energiesteun voormaatschappelijke instellingen 4.5 miljoen euro beschikbaar gesteld. Met deze mutatie wordt het daadwerkelijk beroep (1,7 miljoen euro) op deze regeling in de begroting 2023 verdeeld over de desbetreffende programma's. Het resterend saldo wordt bij de 2e bestuursrapportage 2023 / Verantwoording 2023 afgewikkeld.

Daling	Algemene middelen	Lasten	Incidenteel	2023	-1.717.856
Stijging	Cultuur	Lasten	Incidenteel	2023	226.358
Stijging	Ondersteuning op maat	Lasten	Incidenteel	2023	137.000
Stijging	Onderwijs	Lasten	Incidenteel	2023	123.000
Stijging	Overhead	Lasten	Incidenteel	2023	200.000
Stijging	Samenleven en Sport	Lasten	Incidenteel	2023	1.031.498

1.1.9 Ondersteuning op Maat

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 3	-8.019															
Mutatie 2	137															
Mutaties < 0,05 miljoen euro																
Totaal	-7.882	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Mutatie 3 - Opvang Oekraïners

Het Programmateam Opvang binnen Maatschappelijke Ontwikkeling (MO) ontvangt de normvergoedingen voor de uitvoering van de opvang van Oekraïners. Een deel van de uitvoering wordt door Vastgoedorganisatie Utrecht (VGU) gedaan, bijvoorbeeld aanhuur, beheer en verbouwing van panden. Door deze mutatie in de begroting verplaatsen we het bijbehorende budget van MO naar VGU om zo de kosten te dekken die VGU in de eerste helft van 2023 heeft gemaakt.

Daling	Ondersteuning op Maat	Lasten	Incidenteel	2023	-8.018.672
Stijging	Utrechts Vastgoed	Lasten	Incidenteel	2023	8.018.672

Mutatie 2 – Zie programma Onderwijs.

1.1.10 Volksgezondheid

Geen mutaties.

1.1.11 Veiligheid

Geen mutaties.

1.1.12 Cultuur

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 2	226															
Mutatie 4	843															
Mutaties < 0,05 miljoen euro																
Totaal	1.069	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Mutatie 2 – Zie programma Onderwijs.

Mutatie 4 – Noodsteun energiekosten.
In verband met de gestegen energiekosten wordt er noodsteun verleend aan organisaties met een unieke positie en bijzonder belang voor de stad. Met deze mutatie wordt de noodsteun aan Tivoli Vredenburg, De Nijverheid en USV Elinkwijk in de begroting van het betreffende programma verwerkt.

Daling	Algemene middelen	Lasten	Incidenteel	2023	-892.602
Stijging	Cultuur	Lasten	Incidenteel	2023	842.602
Stijging	Samenleven en Sport	Lasten	Incidenteel	2023	50.000

1.1.13 Samenleven en Sport

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
Samenleven en Sport	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 2	1.031															
Mutatie 4	50															
Mutaties < 0,05 miljoen euro																
Samenleven en Sport	1.081	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Mutatie 2 – Zie programma Onderwijs.

Mutatie 4 – Zie programma Cultuur.

1.1.14 Utrechts Vastgoed

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 3	8.019															
Mutaties < 0,05 miljoen euro	-28			28												
Totaal	7.990	0	0	28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Mutatie 3 – Zie programma Ondersteuning op Maat.

1.1.15 Algemene Middelen

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 5	658		658													
Mutatie 2	-1.718															
Mutatie 4	-893															
Mutaties < 0,05 miljoen euro																
Totaal	-1.953	0	658	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Mutatie 5 - Onttrekking reserve budgetstructuur Leidsche Rijn

Jaarlijks worden de, door de organisatieonderdelen opgegeven, frictiekosten Leidsche Rijn in de begroting gedekt uit de daarvoor bestemde reserve Budgetstructuur Leidsche Rijn. Deze frictiekosten zijn bijvoorbeeld de kosten van tijdelijke onderwijsvoorzieningen of de beheerkosten openbare ruimte, die nog niet volledig gedekt worden door structureel budget op basis van de bevolkingsaantallen in Leidsche Rijn. In 2023 bedragen de frictiekosten ruim 0,6 miljoen euro. Met deze mutatie wordt de dekking ervan uit de reserve geregeld.

Daling	Algemene Middelen	Onttrekking Reserve	Incidenteel	2023	-658.321
Stijging	Algemene Middelen	Lasten	Incidenteel	2023	658.321

Mutatie 2 – Zie programma Onderwijs.

Mutatie 4 – Zie programma Cultuur.

1.1.16 Overhead

Bedragen in 1.000 euro

	2023				2024				2025				2026			
	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting	lasten	baten	onttrekking	storting
Mutatie 3	100				100				100				100			
Mutatie 2	200															
Mutaties < 0,05 miljoen euro	-24				-24				-24				-24			
Totaal	276	0	0	0	76	0	0	0	76	0	0	0	76	0	0	0

Mutatie 3 – Zie programma Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed.

Mutatie 2 – Zie programma Onderwijs.

1.2 Begrotingscijfers in tabellen

In het vervolg van deze paragraaf zijn de volgende tabellen opgenomen:
Tabel 1 met de mutaties derde begrotingswijziging 2023.
Tabel 2 met de mutaties meerjarenraming 2024 – 2028.
Tabel 3 met de actuele begroting 2023 waarin de nominale begroting plus de mutaties per wijzigingsronde.
Tabel 4 met de actuele programmaraming 2023.

Vanuit de programma's Overhead en Algemene Middelen worden kosten verdeeld naar overige programma's en verdelen de organisatieonderdelen de kosten weer binnen of tussen programma's. Die kostentoerekening tussen de programma's is verwerkt. Het resultaat hiervan is in de kolom Kostentoerekening van tabel 1 weergegeven. De kolom Algemeen in die tabel laat de bedragen van de mutaties zien uit paragraaf 1.1.
Daarnaast zijn opgenomen in de tweede kolom de 'Verplichte posten' met de boekingen voor de loon- en prijscompensatie.
In de vierde kolom de mutaties bij de 'Tweede Bestuursrapportage'. En in de vijfde kolom staan de cijfers bij de mutaties waarover reeds een raads-/collegebesluit genomen is.

Tabel 2 geeft de mutaties per programma weer voor de jaren 2024-2028.

In tabel 3 is de actuele begroting voor 2023 opgenomen met daarin de opbouw vanuit de nominale begroting en de mutaties per wijzigingsronde.

Tabel 4 laat de actuele programmaraming voor 2023 zien met daarin de baten, de lasten en de onttrekkingen aan en stortingen in de reserves.

Tabel 1. Mutaties derde begrotingswijziging 2023

Bedragen in 1.000 euro	Algemeen	Verplichte posten	Kostentoerekening	Tweede Bestuursrapportage	Mutaties met raad/college besluit*)	Totaal resultaat
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	0	0	0	-12.635	0	-12.635
Duurzaamheid	0	0	0	1.927	0	1.927
Bereikbaarheid	0	0	0	4.981	2.082	7.063
Openbare Ruimte en Groen	0	0	0	-345	0	-345
Werk en Inkomen	0	0	0	9.103	0	9.103
Onderwijs	0	0	0	5.904	0	5.904
Ondersteuning op Maat	0	0	0	16.101	0	16.101
Volksgezondheid	0	0	0	2.253	0	2.253
Cultuur	0	0	0	381	0	381
Samenleven en Sport	0	0	0	5.586	0	5.586
Utrechts Vastgoed	0	0	0	-2.251	0	-2.251
Algemene middelen	0	0	0	10.631	0	10.631
Overhead	0	0	0	-364	0	-364
Totaal Baten	**0**	**0**	**0**	**41.271**	**2.082**	**43.352**
Bewoners en Bestuur	24	506	586	798	0	1.914
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	-100	0	-2.787	-22.008	0	-24.895
Duurzaamheid	0	0	-26	138	0	112
Bereikbaarheid	0	306	1.981	349	-10.215	-7.580
Openbare Ruimte en Groen	0	-448	210	-201	0	-439
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	0	0	-31	-1.557	0	-1.588
Werk en Inkomen	0	0	-1.845	5.658	0	3.813
Onderwijs	123	2.929	-1.149	6.683	0	8.586
Ondersteuning op Maat	-7.882	7.922	12	25.754	0	25.807
Volksgezondheid	0	0	133	1.990	0	2.123
Veiligheid	0	183	-528	1	0	-343
Cultuur	1.069	0	0	78	0	1.147

Samenleven en Sport	1.081	-9.019	1.007	3.186	0	-3.744
Utrechts Vastgoed	7.990	-1.971	-126	-881	0	5.012
Algemene middelen	-1.952	-663	-1.700	-2.500	0	-6.815
Overhead	276	256	4.263	934	0	5.728
Totaal Lasten	**630**	**0**	**0**	**18.422**	**-10.215**	**8.837**
Saldo van baten en lasten	**-630**	**0**	**0**	**22.849**	**12.297**	**34.516**
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	0	0	0	-847	0	-847
Duurzaamheid	0	0	0	-675	0	-675
Bereikbaarheid	0	0	0	0	-10.905	-10.905
Openbare Ruimte en Groen	0	0	0	200	0	200
Utrechts Vastgoed	0	0	0	2.100	0	2.100
Algemene middelen	658	0	0	14.856	0	15.514
Totaal Onttrekking reserves	**658**	**0**	**0**	**15.634**	**-10.905**	**5.388**
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	0	0	0	3.857	0	3.857
Duurzaamheid	0	0	0	1.189	0	1.189
Bereikbaarheid	0	0	0	4.654	1.392	6.046
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	0	0	0	1.400	0	1.400
Werk en Inkomen	0	0	0	2.400	0	2.400
Onderwijs	0	0	0	754	0	754
Samenleven en Sport	0	0	0	2.300	0	2.300
Utrechts Vastgoed	28	0	0	730	0	758
Algemene middelen	0	0	0	21.199	0	21.199
Totaal Storting reserves	**28**	**0**	**0**	**38.483**	**1.392**	**39.904**
Saldo na mutaties reserves	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

*) Het betreft twee mutaties naar aanleiding van raadsbesluit 11161952 over het Meerjaren Perspectief Ruimte, en de mutaties voor de reserve 'Betaalbaar wonen en woningbouwprojecten' (beslispunt 8 Voorjaarsnota 2023) en voor 'Gebiedsontwikkeling Ockhuizen' (raadsvoorstel 11020784).

Tabel 2. Mutaties meerjarenraming 2024 – 2028

Bedragen in 1.000 euro	Mutaties 2024	Mutaties 2025	Mutaties 2026	Mutaties 2027	Mutaties 2028
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	12.496	0	0	0	0
Duurzaamheid	9.806	5.982	0	0	0
Bereikbaarheid	582	112	112	62	62
Openbare Ruimte en Groen	0	345	0	0	0
Werk en Inkomen	7.921	8.421	8.421	8.421	8.421
Onderwijs	183	183	183	183	183
Ondersteuning op Maat	4.207	4.207	4.207	4.207	4.207
Volksgezondheid	2.432	2.049	1.421	0	0
Cultuur	381	0	0	0	0
Samenleven en Sport	2.645	1.683	1.330	-1.000	-1.000
Utrechts Vastgoed	-330	-330	-330	-330	-330
Algemene middelen	-4	13	8	218	0
Overhead	-364	-364	-364	-364	-364
Totaal Baten	**39.953**	**22.301**	**14.988**	**11.396**	**11.178**
Bewoners en Bestuur	670	670	670	670	670
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	15.470	-1.908	-2.053	-1.843	-2.061
Duurzaamheid	11.175	5.982	0	0	0
Bereikbaarheid	1.644	890	740	690	690
Openbare Ruimte en Groen	-171	230	-171	-171	-171
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	0	0	0	0	0
Werk en Inkomen	6.776	3.058	3.058	3.058	3.058
Onderwijs	6.901	6.901	6.901	6.901	6.901
Ondersteuning op Maat	29.638	22.087	22.497	22.497	21.622
Volksgezondheid	2.277	1.894	1.305	-155	-155
Veiligheid	-285	-141	-285	-285	-285
Cultuur	-508	1.044	64	-94	178
Samenleven en Sport	-15.599	-16.561	-16.913	-19.244	-19.244
Utrechts Vastgoed	-4.888	-4.888	-4.888	-4.888	-4.888
Algemene middelen	-843	-843	-843	-843	-843
Overhead	7.062	6.443	3.288	5.845	5.845
Totaal Lasten	**59.319**	**24.858**	**13.370**	**12.137**	**11.316**
Saldo van lasten en baten	**-19.365**	**-2.557**	**1.618**	**-741**	**-138**

Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	0	0	-40	-40	-40
Duurzaamheid	0	0	0	0	0
Bereikbaarheid	434	0	0	0	0
Openbare Ruimte en Groen	0	0	0	0	0
Ondersteuning op Maat	412	0	0	0	0
Utrechts Vastgoed	0	0	0	0	0
Algemene middelen	19.479	2.557	986	946	178
Onttrekking reserves	**20.325**	**2.557**	**946**	**906**	**138**
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	0	0	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0	0
Bereikbaarheid	0	0	0	0	0
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	0	0	0	0	0
Werk en Inkomen	0	0	0	0	0
Onderwijs	0	0	0	0	0
Samenleven en Sport	0	0	0	0	0
Utrechts Vastgoed	0	0	0	0	0
Algemene middelen	960	0	2.564	165	0
Storting reserves	**960**	**0**	**2.564**	**165**	**0**
Saldo na mutaties reserves	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Tabel 3. Actuele begroting 2023

Bedragen in 1.000 euro	Nominale begroting 2023	3e Begrotingswijziging 2022	1e Begrotingswijziging 2023	2e Begrotingswijziging 2023	3e Begrotingswijziging 2023	Actuele begroting 2023
Bewoners en Bestuur	49.676	903	1.168	1.768	1.914	55.430
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	142.601	2.435	-436	-8.164	-24.895	111.541
Duurzaamheid	19.865	7.903	0	3.776	112	31.656
Bereikbaarheid	72.068	3.913	45	471	-7.580	68.918
Openbare Ruimte en Groen	191.417	5.678	606	8.651	-439	205.913
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	20.304	1.151	0	1.290	-1.588	21.158
Werk en Inkomen	249.059	95	-4.372	25.961	3.813	274.555
Onderwijs	116.355	5.561	8	1.415	8.586	131.926
Ondersteuning op Maat	342.631	12.239	-544	51.898	25.807	432.030
Volksgezondheid	31.200	167	161	1.695	2.123	35.346
Veiligheid	62.724	497	202	6.512	-343	69.591
Cultuur	59.335	-321	0	2.713	1.147	62.873
Samenleven en Sport	93.958	-892	45	12.352	-3.744	101.719
Utrechts Vastgoed	29.233	-2.596	-16	4.667	5.012	36.300
Algemene middelen	38.323	-8.869	0	-6.014	-6.815	16.625
Overhead	203.914	3.269	5.273	13.009	5.728	231.192
Vennootschapsbelasting	250	0	0	0	0	250
Totaal Lasten	**1.722.914**	**31.134**	**2.139**	**122.000**	**8.837**	**1.887.023**
Bewoners en Bestuur	5.868	51	0	330	0	6.249
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	125.660	3.781	105	-13.294	-12.635	103.616
Duurzaamheid	1.363	6.397	0	2.533	1.927	12.219
Bereikbaarheid	64.595	1.439	-16	2.066	7.063	75.147
Openbare Ruimte en Groen	121.721	2.515	1.105	78	-345	125.073
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	15	1	0	297	0	312
Werk en Inkomen	152.421	-5.058	0	0	9.103	156.465
Onderwijs	19.219	121	0	0	5.904	25.243
Ondersteuning op Maat	6.268	109	0	44.855	16.101	67.333
Volksgezondheid	2.247	23	342	150	2.253	5.016
Veiligheid	622	7	166	5.059	0	5.853

Cultuur	0	0	0	400	381	781
Samenleven en Sport	18.118	23	0	-267	5.586	23.460
Utrechts Vastgoed	28.020	-211	-25	192	-2.251	25.725
Algemene middelen	1.143.938	-6.364	0	35.385	10.631	1.183.590
Overhead	4.573	57	109	-23	-364	4.350
Totaal Baten	**1.694.645**	**2.889**	**1.786**	**77.761**	**43.352**	**1.820.433**
Saldo van lasten en baten	**-28.268**	**-28.245**	**-353**	**-44.240**	**34.516**	**-66.590**
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	9.719	0	0	5.864	3.857	19.440
Duurzaamheid	141	0	0	2.781	1.189	4.111
Bereikbaarheid	20.009	-420	0	594	6.046	26.230
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	0	0	0	0	1.400	1.400
Werk en Inkomen	0	0	0	903	2.400	3.303
Onderwijs	0	0	0	0	754	754
Cultuur	103	1.150	0	0	0	1.253
Samenleven en Sport	0	0	0	2.323	2.300	4.623
Utrechts Vastgoed	7.183	0	0	0	758	7.941
Algemene middelen	39.846	0	0	18.720	21.199	79.765
Totaal Storting reserves	**77.002**	**730**	**0**	**31.186**	**39.904**	**148.821**
Bewoners en Bestuur	0	0	0	978	0	978
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	21.534	0	0	5.057	-847	25.745
Duurzaamheid	710	0	0	622	-675	657
Bereikbaarheid	21.049	370	81	70	-10.905	10.665
Openbare Ruimte en Groen	3	1.321	0	4.800	200	6.324
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	0	0	0	210	0	210
Werk en Inkomen	0	0	0	23.881	0	23.881
Onderwijs	2.510	0	118	853	0	3.482
Ondersteuning op Maat	0	0	0	7.832	0	7.832
Volksgezondheid	117	0	0	169	0	286
Cultuur	132	0	0	867	0	999
Samenleven en Sport	2.427	0	151	5	0	2.582
Utrechts Vastgoed	2.031	75	4	882	2.100	5.092
Algemene middelen	54.638	27.209	0	26.002	15.514	123.363
Overhead	119	0	0	3.197	0	3.316

Totaal Onttrekking reserves	**105.270**	**28.975**	**353**	**75.425**	**5.388**	**215.411**
Saldo na mutaties reserves	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Tabel 4. Actuele programmaraming 2023

Bedragen in 1.000 euro	Baten	Lasten	Saldo van baten en lasten	Bijdrage algemene middelen	Totaalsaldo van baten en lasten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Resultaat
Bewoners en Bestuur	6.249	55.430	-49.181	48.203	-978	0	978	0
Ruimtelijke Ontwikkeling, Wonen en Erfgoed	103.616	111.541	-7.925	1.620	-6.305	19.440	25.745	0
Duurzaamheid	12.219	31.656	-19.437	22.891	3.454	4.111	657	0
Bereikbaarheid	75.147	68.918	6.229	9.336	15.565	26.230	10.665	0
Openbare Ruimte en Groen	125.073	205.913	-80.840	74.516	-6.324	0	6.324	0
Economie en Werkgelegenheid voor Iedereen	312	21.158	-20.845	22.035	1.190	1.400	210	0
Werk en Inkomen	156.465	274.555	-118.090	97.512	-20.578	3.303	23.881	0
Onderwijs	25.243	131.926	-106.683	103.955	-2.728	754	3.482	0
Ondersteuning op Maat	67.333	432.030	-364.697	356.865	-7.832	0	7.832	0
Volksgezondheid	5.016	35.346	-30.330	30.043	-286	0	286	0
Veiligheid	5.853	69.591	-63.738	63.738	0	0	0	0
Cultuur	781	62.873	-62.093	62.347	254	1.253	999	0
Samenleven en Sport	23.460	101.719	-78.258	80.300	2.041	4.623	2.582	0
Utrechts Vastgoed	25.725	36.300	-10.575	13.424	2.849	7.941	5.092	0
Algemene middelen	1.183.590	16.625	1.166.965	-1.210.562	-43.598	79.765	123.363	0
Overhead	4.350	231.192	-226.842	223.526	-3.316	0	3.316	0
Vennootschapsbelasting	0	250	-250	250	0	0	0	0
Totaal	**1.820.433**	**1.887.023**	**-66.590**	**0**	**-66.590**	**148.821**	**215.411**	**0**

Lasten en baten, toevoegingen en onttrekkingen zijn opgenomen als positieve getallen.
In de saldokolommen betekent een positief getal (+) een voordeel en een negatief getal (-) een nadeel.

Jaarplan Adviescommissie Controle en Financiën 2024 (november 2023)

Datum en tijdstip 2024	Onderwerpen
Uitgangspunten	– *In beginsel 8 x 1,5 overleg, waar nodig in aanwezigheid van ambtelijke organisatie, rekenkamer en accountant.* – *De cursief gedrukte onderwerpen zijn aanvullende onderwerpen (naast de reguliere cyclus).* – *Onderwerpen voor de adviescommissie (kunnen) zijn: jaarstukken, voorjaarsnota, programmabegroting, financiële verordeningen en beleidsnota's, art. 213a-onderzoeken, alle overige onderwerpen waarvan de adviescommissie van oordeel is dat deze een (sterke) financiële component bevatten.* – *Het Jaarplan wordt elke vergadering indien nodig geactualiseerd.* – ***Opstarten aanbesteding Q4 2023 (loopt tot en met 31-3-2025, boekjaar 2024) --> plan van aanpak volgt*** – *We vergaderen in 2024 van 09.00-10.30 in de burgemeesterskamer.*
Onderwerpen veeglijst/wintersessie/ zomersessie	- Leesbaarheid MPR en investeringen - Vervolgsessie grexen icm nota grondbeleid (samen met ruimte) - Rekenkamerbrief reserves doorpakken --> verdieping reserves - Sessie met VNG over inkomsten vanuit Rijk - Sessie accountant verdieping budgetrecht (zomersessie) - Bezuinigingen scenario's - Rijker verantwoorden - Verbonden partijen - Inkopen/subsidies
Do. 11 januari	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Verlenging accountant boekjaar 2024 (PM) --> **nieuwe format RV** – Aanbevelingen P&C cyclus (vervolg sessie 24-8) – MPR/investeringen? – Evaluatie PB 2024 – Afsluiting (5 minuten)
Do. 15 februari	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – RUIMTE --> vervolg aanbevelingen P&C cyclus/Reserves – 1e begrotingswijziging (tijd: 10 minuten) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (5 minuten)
Do. 21 maart	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Update raadstoets (tijd: 15-30 minuten) – Voortgang accountantscontrole (15 minuten) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten)

Datum en tijdstip 2024	Onderwerpen
	– Afsluiting (5 minuten)
Do. 18 april	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Jaarverslag Rekenkamer – Jaarplan concernaudit (10 minuten) – Invulling TB JS/VJN op 28 mei (15 minuten) – Aanpak debat JS (15 minuten) – Voortgang accountantscontrole (15 minuten) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (5 minuten)
Do 30 mei	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Jaarstukken (beschikbaar 14 mei) – (concept) Accountantsrapport van bevindingen, incl. accountantsverklaring over de Jaarstukken – Concept Reactie van het college op het accountantsrapport – Voorjaarsnota (beschikbaar 14 mei) – Berap incl. resultaatsbestemming en MPUV en MPR (let op nieuwe opzet) – (eventueel) Advies aan commissie VBF n.a.v. Voorjaarsnota/Berap/JS – Jaarverslag Concernaudit – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (5 minuten)
Zomersessie adviescie C&F X september 10.00-16.00	**Zomersessie**
~~*Do. 19 september*~~	~~PM (kan wellicht vervallen door zomersessie)~~
Do. 17 oktober	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Programmabegroting + 2e Berap (tijd: 45 minuten) – 2e Technische Begrotingswijziging – Advies aan commissie VBF over Programmabegroting (na wissel, tijd 15 minuten). – PvA Aanpak accountantscontrole ('jaarplan') en opdrachtbevestiging jaarrekening (tijd: 15 minuten). – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (tijd: 5 minuten)
Do. 5 december	**Vergadering adviescommissie (90 minuten)** – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Concept Boardletter van de accountant – Concept Reactie van het college op de Boardletter – Voortgang controle – 3e Technische Begrotingswijziging

Datum en tijdstip 2024	Onderwerpen
	– Onderwerpen/ aandachtspunten voor onderzoeken in jaarplannen auditteam, Rekenkamer, accountant en evt. adviescommissie. – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Halfjaarverslag Concernaudit – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (tijd: 5 minuten)

Notitie aanpak raadstoets 2022-2026

Aanleiding

Sinds 2017 worden jaarlijks twee beleidsprogramma's bekeken aan de hand van een raadstoets. Deze toets wordt uitgevoerd door raadsleden (raadsrapporteurs), onderzoekers, raadsadviseurs en de ambtelijke organisatie en volgt de methode Duisenberg (zie bijlage I voor aanpak eerdere raadstoetsen). De centrale vraag van een raadstoets is: *wat is op hoofdlijnen het beeld van de gerealiseerde resultaten in relatie tot het voorgenomen beleid?*

In 2021 is er middels de notitie 'Voorstel aanpak Raadstoets 2021' voor gekozen om tijdens de verkiezingsjaren geen raadstoetsen uit te voeren en in plaats daarvan te reflecteren op de werking van het instrument. Dit voorstel is besproken in de adviescommissie op 4 november 2021.

Deze notitie is het slotstuk van de evaluatie van de raadstoetsen en legt een aantal suggesties voor verbeteringen van het instrument ter besluitvorming aan de adviescommissie voor.

Aanpak

In het 'Voorstel aanpak Raadstoets 2021' zijn 5 punten benoemd waar tijdens de evaluatie van de raadstoets naar gekeken zou worden.

1. Doorschuiven van de 2 onderwerpen van het voorjaar 2022 naar voorjaar 2023.
2. Onderzoeken in hoeverre de aanbevelingen zijn geïmplementeerd van de afgelopen 4 jaar. Wat is er nu echt veranderd?
3. Hoe gaan andere gemeenten om met dit instrument? Wat kunnen wij hiervan overnemen?
4. Opstellen plan van aanpak voor nieuwe raadsperiode (uiterlijk bespreken in laatste adviescie van 17 februari 2022) met nieuwe verdeling voor periode 2022-2026 (nieuwe cie-indeling). Waarbij in een verkiezingsjaar standaard naar doorwerking / impact van de eerste drie jaar van de periode wordt gekeken en geen eigen toets wordt gedaan.
5. Introduceren van dit raadsinstrument als onderdeel van het inwerkprogramma nieuwe Raad (kennis maken met dit instrument) inclusief de bevindingen uit de doorwerking en de vastgestelde verdeling 2022 – 2026.

Hieronder gaan we hier nader op in. Punt 1 wordt meegenomen bij punt 4. Aanbevelingen zijn met groen weergegeven.

Uitkomsten

Algemeen

Uit de evaluatie van de afgelopen jaren is naar voren gekomen dat de raadstoets door de rapporteurs en woordvoerders als zeer nuttig ervaren wordt. Het helpt raadsleden bij het doorgronden van de kaderstellende en controlerende rol in de P&C cyclus. Dit resultaat is alleen te behalen met kwalitatieve onderzoeksondersteuning, dit geeft de adviescommissie ook specifiek aan.

In hoeverre zijn de aanbevelingen geïmplementeerd van de afgelopen 4 jaar. Wat is er nu echt veranderd?

Doorgevoerde verbeterpunten de afgelopen jaren in het proces zijn dat we eerder beginnen aan de hand van de concept jaarstukken en we werken met drie (i.p.v. twee) rapporteurs voor een breder draagvlak. Daarnaast maken we bij de start van de raadstoets bewust de keuze of we kiezen voor het hele programma of een specifiek onderwerp (vaststellen van de reikwijdte van het onderzoek). Voordeel van dit laatste is dat je dieper op de specifieke materie kan ingaan. Er zijn nog een aantal verbeterpunten die wij in dit onderzoek hebben meegenomen (zie aanbevelingen in het groen hieronder):

- Hoe bereiken we meer woordvoerders in de raadsinformatiebijeenkomst waarbij de uitkomsten worden gepresenteerd door de rapporteurs?
- Hoe krijgen we meer aandacht voor de uitkomsten van de raadstoets (o.a. in drukte voor de zomer)?

Om de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen uit de raadstoets beter inzichtelijk te maken, zal met ingang van de Jaarstukken 2021, met een format voor de voortgang van de aanbevelingen gewerkt gaan worden. Dit naar aanleiding van de toezegging door de wethouder bij de jaarstukken 2020. Vanaf de komende jaarstukken zal dit hoofdstuk in drie subhoofdstukken uiteenvallen, waaronder een subhoofdstuk Raadstoetsen. Hierin wordt een tabel opgenomen waarin de volgende kolommen zullen terugkomen:

- Naam van het onderzoek of programma.
- Punten uit het onderzoek (aanbevelingen).
- Voortgang per punt.
- Toelichting over de voortgang per punt.

Na het beschikbaar komen van deze informatie bij de jaarstukken 2021 is het voorstel om in de adviescommissie te bespreken hoe dit wordt ervaren en welke acties nodig zijn. De raadsleden kunnen uiteraard tijdens het debat bij de jaarstukken hier vragen over stellen. Deze voortgangsinformatie is momenteel nog niet beschikbaar.

1. Aanbeveling: *Stoplicht voor voortgang*

Bij de terugkoppeling over de opvolging van aanbevelingen kan gewerkt worden met een stoplicht systeem. Hiermee kan de status van elke aanbeveling apart aangegeven worden en kan voortgang over een periode in beeld worden gebracht. De kleuren kunnen de volgende betekening krijgen:

- Groen = wordt naar verwachting gerealiseerd.
- Oranje = vergt bijsturing.
- Rood = wordt niet gerealiseerd, geen activiteiten.

2. Aanbeveling: *Termijn stellen aan raadsbrief opvolging aanbevelingen*

Het is gebruikelijk dat de Raad middels een Raadsbrief door het college geïnformeerd wordt over de implementatie van de aanbevelingen zoals opgedragen door de Raad in een motie bij de raadsbehandeling van de jaarstukken. Het advies is om hier een termijn van **drie maanden** aan te verbinden waarbinnen deze Raadsbrief verstuurd moet worden. Hiermee wordt de terugkoppeling nog naar de Raad geborgd.

Hoe gaan andere gemeenten om met dit instrument? Wat kunnen wij hiervan overnemen?

Gemeente Amsterdam

Gemeente Amsterdam is in 2017 gestart met het uitvoeren van ‘Duisenberg-onderzoeken’. Deze onderzoeken volgen dezelfde structuur als de Utrechtse raadstoetsen. Vergelijkbaar met Utrecht worden er per jaar twee onderzoeken gedaan. De resultaten van een onderzoek worden gepresenteerd in de betreffende commissie van het onderwerp van het onderzoek. Dit wordt gedaan door raadsleden die meegewerkt hebben aan het onderzoek. Aansluitend op deze presentatie start een gesprek met de betreffende wethouder over de conclusie en aanbevelingen van het onderzoek.[1]

Sinds de start van de Duisenberg-onderzoeken in 2017 is de methode en het gebruik ervan geëvalueerd. Hieruit bleek dat raadsleden positief zijn over de onderzoeken, zowel over de methode als over de toepassing ervan.

[1] Ibidem.

Gemeente Rotterdam

Gemeente Rotterdam werkt met raadstoetsen (specifiek bij een actueel thema) en een jaarlijks onderzoek bij de jaarrekening dat zich richt op onder meer de controleprocessen en de rechtmatigheid (5 a 6 weken intensief, ondersteund/basis gelegd door accountant en brengt hierover verslag uit door een specifieke commissie gevolgd door een "hoorzitting" met de wethouder). Vergadering Hoorzitting in het kader van de jaarrekening 2020 25-05-2021 Gemeente Rotterdam (raadsinformatie.nl). Bij de raadstoetsen starten zij al bij de begroting waardoor dit onderzoek over een langere periode wordt uitgespreid.

3. Aanbeveling: *Wethoudersdebat/hoorzitting*

Een manier om de betrokkenheid van de betreffende wethouder bij de aanbevelingen te vergroten, is door het faciliteren van een debat hierover (anders dan in de commissiebehandeling bij de jaarstukken). Dit stond altijd als optioneel in de planning van de raadstoets, maar is niet actief opgepakt. Dit debat kan na het presenteren van de resultaten van de raadstoets in de Raadsinformatiebijeenkomst plaatsvinden in een afzonderlijk commissiedebat (geagendeerd door de rapporteurs). Hierbij kan direct op de haalbaarheid en eventuele obstakels bij het opvolgen van de aanbevelingen ingegaan worden. Een voorbeeld hiervan kan gevonden worden bij gemeente Rotterdam (zie hierboven) en Amsterdam [(2)]. Dit kan er wellicht ook voor zorgen dat andere woordvoerders zich meer betrokken voelen bij de uitkomsten.

4. Aanbeveling: *Starten bij de begroting met de raadstoets*

Rotterdam start de raadstoets al bij de begroting. Dit zou wellicht ook voor Utrecht een idee kunnen zijn. Voorstel is derhalve om de begroting 2023 te starten met een van de raadstoetsen bij de begroting i.p.v. bij de jaarstukken. Dit zouden we kunnen doen voor het programma Volksgezondheid (start bij de begroting 2023 waarbij focus ligt op jaar 2022). Dit kan er wellicht voor zorgen dat de impact van de aanbevelingen worden vergroot en dit de druk in het voorjaar vermindert. Hierbij dient dan ook de tijdsbesteding te worden meegenomen. Dan kunnen we dit hierna evalueren en kijken of dit meerwaarde heeft.

Opstellen plan van aanpak voor nieuwe raadsperiode

Hieronder is het voorstel voor de raadstoetsen voor de komende 4 jaren opgenomen. Dit is belangrijk zodat dit tijdig helder is voor betrokkenen. Op deze wijze zijn alle programma's een keer aan de beurt geweest. De lijst zoals deze in 2019 in de adviescommissie is vastgesteld is hierbij aangehouden en nu aangevuld met het programma Wonen. In de verkiezingsjaren evalueren we de huidige aanpak en kijken we terug op vorige raadstoetsen. Vanaf 2027 kunnen we de dan weer verder gaan met de programma's die reeds aan bod zijn geweest.

Programma	Planning
Jeugd (M&S/ZWCS) en Duurzaamheid (S&R/EDW)	Voorjaar 2017
Werk & Inkomen (M&S/ZWCS)) en Openbare ruimte en groen (S&R/MGOR)	Najaar 2017
Cultuur (M&S/ZWCS) en Stedelijke/ruimtelijke Ontwikkeling (S&R/ROGV)	Voorjaar 2019
Onderwijs (M&S/OWE) en Vastgoed (S&R/ROGV)	Voorjaar 2020

[2] Vergadering Raadscommissie Kunst Diversiteit en Democratisering 02-06-2021 Gemeente Amsterdam (raadsinformatie.nl)

Maatschappelijke ondersteuning (M&S/ZWCS) en Bereikbaarheid/Mobiliteit (S&R/MGOR)	Voorjaar 2021
Verkiezingen 2022	**Doorwerkingsonderzoek**
Bewoners en Bestuur (VBF) en Volksgezondheid (ZWCS)	Voorjaar 2023 (doorgeschoven)
Veiligheid (VBF) en Economie (en werkgelegenheid voor iedereen) (OWE)	Voorjaar 2024 (doorgeschoven)
Samenleven en Sport (ZWCS) (doorgeschoven) en Wonen (EDW)	Voorjaar 2025 (doorgeschoven en nieuw)
Verkiezingen 2026	**Doorwerkingsonderzoek**

Legenda

- Grijs gearceerd: op deze onderwerpen is al een raadstoets gedaan.
- Groen gearceerd: onderwerpen doorgeschoven vanwege de evaluatie van het instrument ‘raadstoets’ in najaar 2021 – voorjaar 2022.
- Paars gearceerd: onderwerp toegevoegd.

Gevraagd besluit

- We vragen de adviescommissie om een besluit te nemen om de programma’s Algemene middelen en Overhead wel of niet op te nemen in het ‘Schema raadstoetsen’ na de verkiezingen 2026. Positief Besluit!
- In te stemmen met de planning van de raadstoetsen, zoals weergegeven in ‘Schema raadstoetsen’. Positief Besluit, waarbij de jaren 2023/2024 worden omgedraaid ivm onderzoek rekenkamer!
- We vragen de adviescommissie een besluit te nemen over het al dan niet implementeren van een of meerdere van de bovenstaande suggesties ter verbetering van de raadstoets. Positief Besluit, experimenteren met aanbeveling 3 (naar keuze) & 4 (programma volksgezondheid) (mits realiseerbaar in tijd).

Vervolg

- Bij de jaarstukken 2021 aandacht voor de opvolging van eerdere raadstoetsen;
- Introduceren van dit raadsinstrument als onderdeel van het inwerkprogramma nieuwe Raad (kennis maken met dit instrument) inclusief de bevindingen uit de doorwerking en de vastgestelde verdeling 2022 – 2026. Dit wordt meegenomen in het programma voor 7 april 2022.

Bijlage I: Overzicht proces en bijeenkomsten Raadstoets (per programma 2017-2021)

Wat	Toelichting	Dag	Aanwezig
Bijeenkomst 1: Startbijeenkomst per onderwerp	Uitleg van aanpak en opzet. Uitwerken planning. Bespreken welke (verdiepende) onderwerpen specifiek aandacht krijgen in de rapportage.	Maart 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Woordvoerders
Rapporteurs analyseren het programma	Rapporteurs bekijken de betreffende programma's en stellen voor zichzelf eerste observaties en bevindingen op. Rapporteurs bereiden zelf bijeenkomst 2 voor en leveren hun oordeel over het behalen van de gestelde beleidsdoelen.	April 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers
Bijeenkomst 2: Per onderwerp opstellen van eerste reactie van de rapporteurs op het programma. Bespreken met ambtelijke organisatie van wijze van aansturing.	Opstellen van rapportage over het behalen van de gestelde beleidsdoelen. Eerste reactie ophalen van de rapporteurs op het programma. Het is de bedoeling in de raadstoets niet alleen aandacht te geven aan de doelen en (cijfermatige) indicatoren, maar ook nadrukkelijk aan welke wijze waarop de ambtelijke organisatie (informeel) sturing geeft aan het programma. Om hier zicht op te krijgen wordt de ambtelijke organisatie ook uitgenodigd voor dit gesprek.	April 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Ambtelijke organisatie
Bijeenkomst 3: Per onderwerp opstellen van informatie over het behalen van de doelen en opstellen conclusies en aanbevelingen	Opstellen van rapportage over het behalen van de gestelde beleidsdoelen. Beantwoorden van de vraag of het beleid volgens plan verloopt, aandacht verdient of niet volgens plan is. Afronden rapportage en opstellen conclusies en aanbevelingen.	Mei 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Woordvoerders
Raadsinformatiebijeenkomst (besloten): Rapportage aan de commissie	Besloten vergadering met de woordvoerders voor het bespreken van de bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Tijdens deze bijeenkomst presenteren de rapporteurs de rapportage aan de woordvoerders. Het is de bedoeling dat de volledige raad instemt met de conclusies en aanbevelingen. Het college is hierbij **niet** aanwezig.	Mei/Juni 1 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Woordvoerders
~~Optioneel: Gesprek met de portefeuillehouder~~	~~Ter vergroting van de effectiviteit van de implementatie van de aanbevelingen.~~		~~• Rapporteurs~~ ~~• Onderzoekers~~
Behandeling van de rapportage tijdens commissie behandeling Jaarstukken	Openbare vergadering waarin de rapporteurs de bevindingen, conclusies en aanbevelingen presenteren aan de portefeuillehouder. De raadsleden kunnen de analyses ook betrekken bij de inhoudelijke behandeling van de Jaarstukken.	Juni	• Rapporteurs • Woordvoerders

Aanbesteding Accountantsdiensten

Toelichting & introductie

30 november 2023

Gemeente Utrecht

Utrecht.nl

De opdracht

Aanleiding

De huidige overeenkomst met Deloitte eindigt en kan niet langer worden verlengd. Om tot een nieuwe rechtmatige overeenkomst te komen dient er een aanbestedingsprocedure doorlopen te worden.

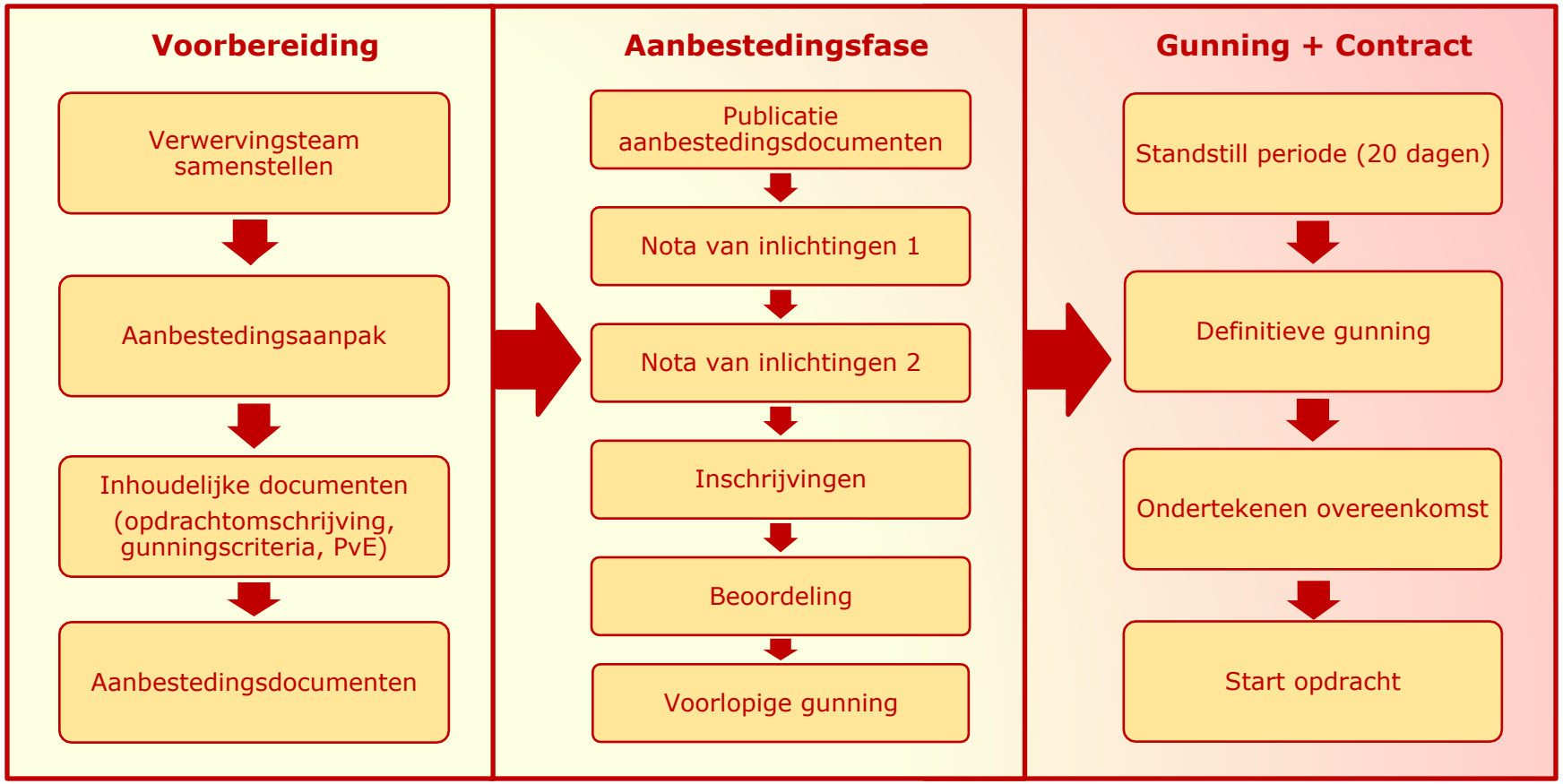
Doelstelling

De gemeenteraad wijst op basis van de Gemeentewet (artikel 213) een accountant aan die haar bijstaat in haar controlerende functie. De gemeenteraad beoogt met deze aanbesteding een overeenkomst af te sluiten met één opdrachtnemer voor 1 april 2025.

Aanbestedingsprocedure

Openbare Europese aanbestedingsprocedure

Aanbestedingsproces

Gemeente Utrecht

Utrecht.nl

Rolverdeling

Verwervingsteam
- Materiedeskundigheid
- Ondersteuning & advies adviescommissie
- Beoordelen inschrijvingen

Adviescommissie
- Adviseren m.b.t. inhoud
- Vaststellen inhoud
- Beoordelen inschrijvingen

Inkoop
- Verantwoordelijk voor aanbestedingsprocedure en rechtmatigheid

Gemeenteraad
- Eigenaarschap
- Vaststellen gunningsbeslissing

Rolverdeling

	Verwervingsteam	Adviescommissie	Raad	Inkoop
Overleg	✎			✎
Eisen & wensen t.a.v. de opdracht	✎	✓		
Selectie- & gunningscriteria	✎	✓		
Aanbestedingsaanpak	✎	✓		✎
Aanbestedingsdocumenten				✎
Publicatie aanbestedingsdocumenten				✎
Nota van Inlichtingen	✎			✎
Beoordelen inschrijvingen	✎	✎		
Gunningsbeslissing		✓	✓	✎
Bewaken planning en rechtmatigheid				✎

Gemeente Utrecht

Utrecht.nl

Concept planning

Kick-off verwervingsteam	dec-'23
Uitwerking inhoudelijke documenten (1) + aanbestedingsaanpak (2)	dec '23 - mrt '24
Aanbestedingsaanpak gereed	12-2-2024
Tenderboard	29-2-2024
Inhoudelijke documenten gereed	29-3-2024
Vaststelling documenten 1 en 2 door adviescommissie	**18-4-2024**
Definitieve aanbestedingsdocumenten gereed	mei/juni
Aanbestedingsdocumenten publiceren	z.s.m.
Indienen vragen 1e ronde	4-9-2024
Beantwoorden vragen 1e ronde	18-9-2024
Indienen vragen 2e ronde	30-9-2024
Beantwoorden vragen 2e ronde	14-10-2024
Voorbereiden beoordelingsteam op beoordelingsprocedure	**okt-'24**
Uiterlijk indienen offerte	4-11-2024
Individuele beoordeling door beoordelingsteam	**week 45 & 46**
Gezamenlijke beoordeling door beoordelingsteam	**week 47**
Presentaties	**week 47**
Vaststelling eindbeoordeling	**week 47**
Gunningsbeslissing vaststellen in raad	**dec-'24**
Voorlopige gunningsbeslissing versturen	dec-'24
Standstill-termijn	20 dagen
Ingangsdatum overeenkomst	1-4-2025

Vervolg

1. Verwervingsteam samenstellen
2. Opstellen inhoudelijke documenten – verwervingsteam
3. Opstellen aanbestedingsaanpak – verwervingsteam i.s.m. inkoop
4. Inhoudelijke afstemming met adviescommissie
5. Afronden inhoudelijke documenten + publicatie